

O'zbekiston Respublikasi
Sog'liqni saqlash vazirining
2025 yil "23" iyundagi
180-sonli buyrug'iga
ilova

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
RESPUBLIKA IXTISOSLASHTIRILGAN PEDIATRIYA
ILMIY-AMALIY TIBBIYOT MARKAZI

"BOLALARDA QAYTALANUVCHI BRONXIT"
NOZOLOGIYASI BO'YICHA MILLIY KLINIK
PROTOKOLLARI

Toshkent – 2025

«TASDIQLAYMAN»

O'zR SSV RIPIATM direktori

A.A. Abdukayumov

» _____ 2025 yil

**"BOLALARDA QAYTALANUVCHI BRONXIT"
NOZOLOGİYASI BO'YICHA MILLIY KLINIK
PROTOKOLLARI**

MUNDARIJA

“BOLALARDA QAYTALANUVCHI BRONXIT” NOZOLOGIYASINING TASHXISLASH VA DAVOLASH BO’YICHA MILLIY KLINIK PROTOKOLLARI	5
“BOLALARDA QAYTALANUVCHI BRONXIT” NOZOLOGIYASINING PROFILAKTIKA VA REABILITATSIYASI BO’YICHA MILLIY KLINIK PROTOKOLLARI.....	40

**“BOLALARDA QAYTALANUVCHI BRONXIT”
NOZOLOGIYASINIG
TASHXISLASH VA DAVOLASH BO’YICHA
MILLIY KLINIK PROTOKOLLARI**

Toshkent – 2025

1. KIRISH QISMI.

HKT-10/11 bo'yicha kodlar:

J40.0	Qaytalanuvchi bronxit https://www.icd10data.com/ICD10CM/Codes/J00-J99/J20-J22/J20-/J20.9
	https://mkb-10.com/index.php?pid=9032

HKT-11 bo'yicha kodlar:

HKT -11da Qaytalanuvchi bronxit alohida, o'ziga xos kodga ega emas. U "nafas olish kasalliklari" bo'limida kengroq "bronxit"(CA20) toifasiga kiradi.

Protokolni ishlab chiqish va qayta ko'rib chiqish sanasi: 2025 yil. Protokol har 5 yilda yoki diagnostika, davolash, rehabilitatsiya va oldini olish uchun dalillar darajasi o'zgarganda qayta ko'rib chiqiladi.

Milliy klinik protokolni ishlab chiqish uchun mas'ul muassasa:

Respublika ixtisoslashtirilgan pediatriya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi

Klinik protokolni ishlab chiqishda quyidagi a'zolari o'z hisssalarini qo'shdilar:

Ishchi guruhi a'zolari:

1. Shamsiev Furqat Muxitdinovich – t.f.d., professor, RIPIATM, pulmonologiya bo'limi rahbari, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi, bosh bolalar pulmonology
2. Karimova Nilufar Irgashevna - t.f.d., RIPIATM, pulmonologiya bo'limi

Asosiy mualliflar ro'yxati:

1. Shamsiev Furqat Muxitdinovich – t.f.d., professor, RIPIATM, pulmonologiya bo'limi rahbari, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi, bosh bolalar pulmonologi
2. Azizova Nigora Davlatovna .- t.f.d., RIPIATM, pulmonologiya bo'limi yetakchi ilmiy xodim;
3. Karimova Nilufar Irgashevna - t.f.d., RIPIATM, pulmonologiya bo'limi;
4. Karimova Maftuna Xudoyberganovna - t.f.n. RIPIATM, pulmonologiya bo'limi katta ilmiy xodimi;
5. Aripova Shaxnoza Xabibullaevana – t.f.n. RIPIATM, pulmonologiya bo'limi katta ilmiy xodimi;
6. Uzakova Shoxsanam Bahramovna – – t.f.n. RIPIATM, pulmonologiya bo'limi katta ilmiy xodimi;
7. Abdullaeva Malika Quدراتovna – t.f.n., RIPIATM, pulmonologiya bo'limi mudiri;
8. Yakubova Ozoda Sharipovna - RIPIATM, pulmonologiya bo'limi vrach-ordinatori

Qo'shimcha hammualliflar ro'yxati:

1. Shamansurova Elmira Amanullaevna – t.f.d., professor, ToshPTI №1 sonli Oila tibbiyoti, jismoniy tarbiya, fuqarolik mudofaasi kafedrasini mudiri;
2. Bobomuratov Turdiquil Akramovich - t.f.d., TMA Umumiy amaliyot pediatriyasi kafedrasini professori
3. Muhamadiyeva LolaAtamuratovna – t.f.d., SamDTI 3-son pediatriya va tibbiy genetika kafedrasini mudiri
4. Aliyev Ahmadjon Lutfullaevich - t.f.d., ToshPTI Fakultet Pediatriya kafedrasini dotsenti

5. Agzamova Shoirra Abdusalomovna - t.f.d., ToshPTI №1 sonli Oila tibbiyoti, jismoniy tarbiya, fuqarolik mudofaasi kafedrası professori;
6. Navruzova Shirin Istamovna- t.f.d., professor, Buhoro davlat TI pediatriya kafedrası mudiri

Taqrizchilar:

Abdraxmanova Sagira Taksanbaevna	t.f.d., Qozog'iston Respublikasi "Ostona tibbiyot universiteti" Milliy Fanlar Akademiyasining Kardiorevmatologiya va gastroenterologiya kurslari bilan bolalar kasalliklari kafedrası mudiri, "Ostona pediatrlar uyushmasi" prezidenti, "Evrosiyo pediatrlar va neonatologlar assotsiasiyasi" vise-Prezidenti, Rossiya respirator jamiyatining respirator tibbiyot bo'yicha ta'lim mutaxassisi, mintaqalararo bolalar respirator jamiyati va MDH mamlakatlari pediatrlari Federasiyasining eksperti
Umarnazarova Zulxumor Ernazarovna	t.f.d., O'zR SSV RIPIATM gastroenterologiya bo'limining yetakchi ilmiy xodimi;

Milliy klinik protokol loyihasini muhokama qilish: Milliy klinik protokol Respublika ixtisoslashtirilgan pediatriya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi ilmiy kengashining 2024-yil 25-apreldagi 4-sonli yig'ilishida ko'rib chiqildi va tasdiqlandi.

Ishchi gurux raxbari - t.f.d. O'zR SSV RIPIATM direktori Abdukayumov Abdumannon Abdumadjidovich/

Milliy klinik protokollar va standartlarni texnik baholash va tahrirlash:

1. Shamansurova Elmira Amanullaevna – t.f.d., professor, ToshPTI №1 sonli Oila tibbiyoti, jismoniy tarbiya, fuqarolik mudofaasi kafedrası mudiri;
2. Fayziev Obid Nishanovich – t.f.n., ToshPTI №1 sonli Oila tibbiyoti, jismoniy tarbiya, fuqarolik mudofaasi kafedrası dotsenti;

Mazkur klinik protokol va standartlar O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazir o'rinbosari Basitxanova E.I, Tibbiy sug'urta boshqarmasi boshlig'i Sh. Almardanov, klinik protokollar va standartlarni ishlab chiqish va joriy etish bo'limi boshlig'i Sh.R. Nurimova boshchiligida, Klinik protokollar va standartlarni ishlab chiqish va joriy etish bo'limi bosh mutaxassisi G.Djumayeva, yetakchi mutaxassisi N.Raximova tomonidan tashkiliy va uslubiy ko'magi asosida ishlab chiqilgan.

Qistqarmalar ro'yxati:

ABT - antibakterial terapiya

ABP-antibakterial preparat

BA - bronxial astma

BGR - bronxial giperreaktivlik;

BOS - bronxo-obstruktiv sindrom

OEE-oziqlanishning oqsil-energetik yetishmovchiligi

GCS - glyukokortikosteroidlar

DI - dozali ingalyatorlar

NYe - nafas olish etishmovchiligi

O`HS - o'pkaning hayotiy sig'imi

O`SV - o'pkaning sun'iy ventilyatsiyasi

GI - glyukokortikosteroidli ingalyatorlar

TMI - tana massasi indeksi

PNYoI - pastki nafas yo'llarining infeksiyalari

KT - klinik tavsiyalar;

KT - kompyuter tomografiyasi

XKT-10 - Xalqaro Kasalliklarning tasnifi, O'ninchi qayta ko'rib chiqish

NYQD - nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilar

UQT- umumiy qon tahlili

UPT - umumiy peshob tahlili

O`B - o'tkir bronxit

O`OB - o'tkir obstruktiv bronxit

O`RVI - o'tkir respirator virusli infeksiya;

O`RK - o'tkir respirator kasalliklar

FEV1 - 1 soniyada majburiy nafas chiqarish hajmi

PCT - prokalsitonin;

BTYo- birlamchi tibbiy yordam

PEF - eng yuqori ekspiratuar oqim

PZR - polimeraza zanjiri reaksiyasi;

EChT - eritrotsitlarning cho'kish tezligi

CRO - C-reaktiv oqsil.

UT -ultratovush tekshiruvi

FVC – forsirlangan hayotiy qobiliyat

NS - nafas olish soni

EKG - elektrokardiogramma

EchoCG - ekokardiyografiya

PaO2 - kislorodning partsial bosimi

PaCO2 - karbonat anhidridning partsial bosimi

SaO2 - qonning kislorod bilan to'yinganligi, saturatsiya

QB – qaytalanuvchi bronxit

BOS QB – bronxial obstruktsiya sindromi bilan kechadigan qaytalanuvchi bronxit.

Protokoldan foydalanuvchilar:

-Pediatriklar, umumiy amaliyot shifokorlari; pulmonologlar; allergologlar; tez va shoshilinch yordam shifokorlari; tibbiyot oliy o'quv yurtlari va kollejlari talabalari; tibbiyot oliy o'quv yurtlari va kollejlari o'qituvchilari; ordinatorlar; magistratura rezidentlari (aspiranturadan keyingi ta'lim).

Bemorlar toifasi:

Qaytalanuvchi bronxitga shubha qilingan va aniqlangan tashxisi bo'lgan bolalar.

Dalillarga asoslangan tibbiyotning dalillari darajasi shkalasi.
Dalillarning isbotlanganlik darajasini baholash shkalasi (tashxislash aralashuvlari uchun)

Dalillarning isbotlanganlik darajasi	
1	Referens usul yordamida nazorat ostida o‘tkazilgan tadqiqotlarning tizimli sharhlari yoki meta-tahlil yordamida randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlarni tizimli sharhi
2	Referens usul nazorati bilan o‘tkazilgan ayrim tadqiqotlar yoki ayrim randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlar va har qanday dizayndagi tadqiqotlarni tizimli ravishda ko‘rib chiqilishi, meta-tahlil yordamida randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlarni tizimli ravishda ko‘rib chiqilishi bundan mustasno
3	Referens usul yordamida izchil nazoratsiz yoki o‘rganilayotgan usuldan mustaqil bo‘lmagan referens usul yordamida o‘tkazilgan tadqiqotlar yoki randomizatsiyalanmagan qiyosiy tadqiqotlar, shu jumladan, kogortli tadqiqotlar
4	Qiyoslanmagan tadqiqotlar, klinik holat tavsifi
5	Muolajaning ta’sir mexanizmi asoslari yoki ekspertlar xulosasi

Dalillarning isbotlanganlik darajasini baholash shkalasi
(profilaktika, davolash va reabilitatsion tadbirlar uchun)

Dalillarning isbotlanganlik darajasi	
1	Meta-tahlil yordamida randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlarni tizimli ravishda ko‘rib chiqilishi
2	Ayrim randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlar va har qanday dizayndagi tadqiqotlarni tizimli ravishda ko‘rib chiqilishi, meta-tahlil yordamida randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlarni tizimli ravishda ko‘rib chiqilishi bundan mustasno
3	Randomizatsiyalanmagan qiyosiy tadqiqotlar, shu jumladan, kogortli tadqiqotlar
4	Qiyoslanmagan tadqiqotlar, klinik holat yoki holatlar seriyasi tavsifi, “holat-nazorat” tadqiqoti
5	Muolajaning ta’sir mexanizmi asoslari (klinika oldi tadqiqotlar) yoki ekspertlar xulosasi

Tavsiyalarning ishonchlilik darajasini baholash shkalasi

Tavsiyalarning ishonchlilik darajasi	
A	Kuchli tavsiya (barcha ko‘rib chiqilgan samaradorlik mezonlari (natijalar) muhim o‘rinni egallaydi, barcha tadqiqotlarning metodologik sifati yuqori yoki qoniqarli va qiziqtirayotgan natijalar bo‘yicha xulosalari kelishilgan)
V	Shartli tavsiya (ayrim ko‘rib chiqilgan samaradorlik mezonlari (natijalar) muhim o‘rinni egallaydi, ayrim tadqiqotlarning metodologik sifati yuqori yoki qoniqarli va/yoki qiziqtirayotgan natijalar bo‘yicha xulosalari kelishilmagan)
S	Kuchsiz tavsiya (sifatli dalillar keltirilmagan, ko‘rib chiqilgan samaradorlik mezonlari, natijalar) muhim o‘rinni egallamaydi, barcha tadqiqotlarning metodologik sifati past va qiziqtirayotgan natijalar bo‘yicha xulosalari kelishilmagan

2. ASOSIY QISM

2.1. Kirish:

Nafas olish organlari kasalliklari bolalik davrida keng tarqalgan patologiya bo'lib, erta tashxis qo'yish, o'z vaqtida oldini olish va tegishli terapevtik choralarni ko'rish uchun chuqur va har tomonlama o'rganishni talab qiladi. O'pka patologiyasi muammosi pediatriyada etakchi bo'lib qolmoqda, chunki kasalxonalaridagi bolalarning 30% dan ortig'i va poliklinikalarda 50% ga yaqini nafas yo'llari kasalliklarining turli shakllaridan aziyat chekadiganlar sifatida tasniflanadi https://cr.minzdrav.gov.ru/recomend/25_2.

Qaytalanuvchi bronxit – bolalarda eng kop uchraydigan respirator kasalliklardan biri. Bolalarda qaytalanuvchi bronxit o'tkir bronxit ko'rinishida yiliga 2-3 marta ko'p qaytalanishi bilan kechadi, turli yuqumli, allergik, kamroq tez-tez jismoniy yoki kimyoviy omillar tufayli kelib chiqqan, shuning uchun u asosan epidemiyalar paytida rivojlanadi kuz-bahor davrida va asosan maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydi. Qaytalanuvchi bronxitga respirator sinsial virus (RSV), rinoviruslar, adenoviruslar, enteroviruslar, gripp va parainfluenza viruslari sabab bo'lishi mumkin <https://cyberleninka.ru/article/n/bronhity-u-detey-i-vybor-protivokashlevoy-terapii/viewer>.

Semptomlar odatda yengil va bir necha kun davom etadi, ammo ba'zi hollarda qaytalanuvchi bronxit bronxial obstruksiya bilan murakkablashishi mumkin. So'nggi o'n yilliklarda yangi jiddiy dalillar bazasiga asoslangan ushbu kasallikni tashxislash va davolash strategiyalarini ishlab chiqishda sezilarli yutuqlarga erishildi <https://www.pediatr-russia.ru/information/klin-rek/deystvuyushchie-klinicheskie-rekomendatsii/pdf>.

So'nggi yillarda bolalarda o'tkir bronxit bilan kasallanish har 1000 bolaga 75-300 tani tashkil etadi, bu pnevmoniya bilan kasallanish darajasidan yuqori. O'tkir bronxit ko'pincha 1-3 yoshdagi bolalarda uchraydi. Ikkinchi o'rinda qaytalanuvchi bronxit turadi. O'tkir respirator virusli infeksiya (O'RVI) tufayli qaytalanuvchi bronxit, 6 yoshgacha bo'lgan bolalarda sanoat va maishiy (passiv chekish, pechka) havoning ifloslangan joylarida kuzatiladi, bu bronxial giperreaktivlik (BGR) bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Qaytalanuvchi bronxit bilan kasallanish darajasi kuz-qish va erta bahorda, shuningdek, gripp va o'tkir respirator virusli kasalliklarning epidemiyasi davrida eng yuqori darajaga etadi. Bolalardagi barcha nafas olish kasalliklari orasida qaytalanuvchi r bronxit taxminan 20% ni tashkil qiladi. Bundan tashqari, erta va boshlang'ich maktabgacha yoshdagi bolalarda bu ko'rsatkich yanada yuqori va 30-40% ga yetadi <https://www.pediatr-russia.ru/information/klin-rek/deystvuyushchie-klinicheskie-rekomendatsii/pdf>.

2.2. Umumiy ta'rif.

Qaytalanuvchi bronxit(QB) (J40.0) - bu bronxlarning qaytalanuvchi yallig'lanish kasalligi bo'lib, o'pka to'qimalarining shikastlanishi va obstruksiya belgilarisiz yuzaga keladi., qoida tariqasida, o'tkir respirator virusli infeksiyaning nafas yo'llarining epiteliysiga zarar etkazishi va bronxial devorning to'siq xususiyatlarining o'zgarishi bilan namoyon bo'lishidir. U asosan hayotning birinchi 4 yilidagi bolalarda uchraydi. Qaytalanuvchi bronxitning o'ziga xos xususiyati o'pka parenximasida infiltrativ o'zgarishlarning yo'qligi (radiografiyada infiltrativ yoki fokal soyalar) va 3 haftadan ko'p bo'lmagan davom etadigan yo'tal (quruq yoki samarali) bilan namoyon bo'ladi. https://cr.minzdrav.gov.ru/recomend/25_2.

Bronxial obstruksiya sindromi bilan kechuvchi qaytalanuvchi bronxit (BOS QB) - qaytalanuvchi bronxitning klinik varianti bo'lib, bronxial daraxtning yallig'lanishi bilan, bronxial obstruksiya sindromi bilan birga, asosan, kichik va o'rta kalibrli, shilliq qavatning shishishi, bronxial sekretiya to'planishi va bronxial giperreaktivlik tufayli kelib chiqadi. O'tkir obstruktiv bronxitning asosiy belgisi hisoblanadi ekspirator nafas qisilishi, yo'tal, astma xurujlari, isitma, hushtaksimon xirillashlar yoki nam xirillashlar fonida paydo bo'ladi https://cr.minzdrav.gov.ru/recomend/360_2.

2.3. Bronxidlarni klinik tasnifi

Klinik shakllarga ko'ra bolalarda bronxit quyidagilarga bo'linadi:

1. O'tkir (oddiy) bronxit
2. O'tkir obstruktiv bronxit
3. Bronxiolit
4. Qaytalanuvchi bronxit
5. Surunkali bronxit
6. Bronxial obstruksiya surunkali bronxit

Kasallikning kechishiga ko'ra:

1. O'tkir (to'rt haftagacha);
2. Uzoq muddatli (to'rt haftadan ortiq);
3. Qaytalanuvchi (bir yilda 3 martadan ortiq o'tkir bronxitning takroriy epizodlari);
4. Surunkali (ikki yoki undan ortiq yil davomida yiliga uchtdan ortiq xuruj);

Og'irligi bo'yicha:

- oyengil;
- o'rtacha og'ir;
- og'ir;

Qaytalanuvchi bronxitning klinik tasnifi

1. Qaytalanuvchi bronxit etiologiyasiga qarab:

- infeksion kelib chiqishi (virusli, bakterial, virusli-bakterial);
- kimyoviy omillarning ingalatsiyaviy ta'siridan kelib chiqqan;
- aralash kelib chiqishi (masalan, kimyoviy omillar va infeksiyaning kombinatsiyasi tufayli);

2. Patogenezga ko'ra qaytalanuvchi bronxit quyidagilarga bo'linadi:

- birlamchi bronxit - mustaqil kasallik;
- ikkilamchi bronxit - boshqa patologik jarayonlarni asorati;

3. Traxeobronxial daraxtning shikastlanish darajasiga qarab quyidagilar mavjud:

- traxeobronxit;
- o'rta kalibrli bronxlarga katta zarar yetkazadigan bronxit;
- bronxiolit;

4. Yallig'lanish jarayonining tasnifi bo'yicha:

- kataral;
- yiringli;
- kataral-yiringli;
- atrofik;

5. O'pka ventilyatsiyasining funktsional buzilishi turiga qarab:

- obstruksiya bo'lmagan, nisbatan qulay kechishi bilan (o'pka ventilyatsiyasining buzilish belgilarisiz);
- obstruktiv (obstruktiv turdagi o'pka etishmovchiligi bilan), jarayonda mayda bronxial naychalar va bronxiolalarning ishtiroki bilan birga, asosan uzoq va qaytalanuvchi kechishiga ega;

6. Yo'talning davomiyligi bo'yicha:

- o'tkir yo'tal - 3 haftadan kam davom etadigan;
- cho'ziluvchan yo'tal - 3-8 hafta davom etadi;
- surunkali yo'tal - 8 haftadan ortiq davom etadi.

7. Bronxial obstruktsiya sindromining og'irligiga ko'ra:

- yengil daraja- xushtaksimon xirillashning mavjudligi, FEV1 normal qiymatdan 50% dan ko'proq pasaymaydi;
- o'rtacha daraja – tinch xolatda xansirash, akrotsianozi, qovurg'alararo bo'shliqlarning tortilishi, FEV1 normadan 35-49% gacha;
- og'ir daraja-bemorning umumiy axvoli buziladi, tsianozi, shovqinli nafas, FEV1 sezilarli darajada kamayadi: normaning 34% dan kam.

8. Nafas olish yetishmovchiligi belgilarining og'irligiga ko'ra:

- nafas yetishmovchiligining I bosqichi- tinch xolatda xansirash yoq, ammo yengil jismoniy faollik bilan o'rtacha nafas qisilishi (NS me'yordan 25% dan oshadi), perioral tsianozi va taxikardiya paydo bo'ladi; SpO₂ 90-94%, (pO₂ 80-90 mm), MOD ko'tariladi va MVL va nafas olish zahirasi bazal metabolizm tezligi va nafas olish ekvivalentining biroz oshishi bilan kamayadi.
- nafas yetishmovchiligi II bosqich-tinch holatda o'rtacha xansirash (me'yordan 25-50% yuqori), taxikardiya, terining rangi oqargan va perioral tsianozi, pulsning nafas olish nisbati 2-2,5: 1, qon bosimining ko'tarilishi, atsidoz (pH 7,3), MVL, MOD va chegara nafas olish 50% dan ko'proq kamayadi, SpO₂ 75-89% (pO₂ 70-80 mm). Kislorod terapiyasi yordamida vaziyat yaxshilanadi.
- nafas yetishmovchiligi III bosqich-nafas olish soni keskin oshadi (50% dan ortiq), tuproq rangli tsianozi, yopishqoq ter, sayoz nafas olish, qon bosimi pasayadi, nafas olish zahirasi 0 ga tushadi, MOD kamayadi, SpO₂ 75% dan kam (pO₂ 70 mm), metabolik atsidoz (pH 7,3 dan kam), giperkapniya mumkin (pCO₂ 70-80 mm).
- nafas yetishmovchiligining IV bosqichi- gipoksemik koma; ongni yo'qotish, aritmik, davriy, yuzaki nafas olish, umumiy tsianozi va akrotsianozi, bo'yin tomirlarining shishishi, gipotenziya, SpO₂ 50% dan kam (pO₂ 50 mm Hg dan kam), giperkapniya (pCO₂ 100 mm dan ortiq), pH 7,15 va undan past. Kislorod terapiyasi bilan hech qanday yengillik kuzarilmaydi, axvoli yomonlashishi mumkin.

(https://www.researchgate.net/publication/377320100_Acute_Bronchitis_in_Childhood)

3. USULLAR, YONDASHUVLAR VA DIAGNOSTIKA JARAYONLARI

3.1. Tashxislash mezonlari:

1. Bolalarda qaytalanuvchi bronxitning diagnostik mezonlari.

1) **Shikoyatlar:** yo'tal, rinit, isitma, ba'zida xolsizlik, kuchsizlik.

2) **Anamnezda:**

- maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda ko'proq uchraydi;
- anamnezida O'RI bilan og'rigan bemorlar bilan aloqada bo'lgani, kasallik 2-3 kunida so'ng boshlanishini ko'rsatadi.
- subfebril (ba'zida febril) harorat bilan o'tkir boshlanish;
- yo'tal kasallikning 2-3-kunidan boshlab paydo bo'ladi, odatda 5-7 kun davom etadi (chaqaloqlarda u 2 haftagacha davom etishi mumkin).

3) Bolalarda qaytalanuvchi bronxitda fizikal tekshiruv natijalari:

- tomoq giperemiyasi, yo'tal, burun oqishi, kon'yunktivit va boshqalar (kasallik etiologiyasiga qarab: gripp viruslari, adenoviruslar, mikoplazma va boshqalar).
- kasallikning boshida seroz-shilliq balg'am chiqishi bilan yumshoq nam yo'talga (2-haftada) aylanib ketadigan quruq yo'tal;
- intoksikatsiya belgilari qisqa muddatli va yengil (2-3 kun davomida isitma ko'tarilishi, kayfiyatning pasayishi, terining biroz rangparligi, ishtahaning pasayishi);
- bronxial obstruktsiyaning klinik belgilari yo'q (ekspirator xansirash, xushtaksimon xirillash);
- nafas olish yetishmovchiligi belgilari yo'q;
- perkussiyada - ko'pincha normal perkutor tovush,
- auskultatsiyada - qattiq nafas, har xil o'lchamdagi (o'rta va katta pufakchali) tarqoq nam va quruq xirillashlar. Yo'tal vaqtida xirillash miqdori o'zgaradi - auskultatsiya va perkussiyada lokal o'zgarishlar yo'q (<https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis>).

2. Bolalarda bronxial obstruktiv sindromi bilan kechuvchi qaytalanuvchi bronxitni diagnostik mezonlari.

1) **Shikoyatlar:** xansirash, xushtaksimon xirillash, yo'tal, rinit, tana haroratining ko'tarilishi, xolsizlik, kuchsizlik.

2) Anamnez:

- maktab yoshli bolalarda ko'proq uchraydi;
- anamnezida bronxial obstruktiv sindromi bilan kechuvchi o'tkir bronxitning tez-tez uchraydigan epizodlari;
- anamnezida O`RI bilan og'rigan bemorlar bilan aloqada bo`lgani ko'rsatiladi,
- kasallikning boshlanishi o'tkir, birinchi kundan boshlab, bronxial obstruksiya belgilari bilan;
- harorat subfebril (ba`zida febril);
- yo'tal kasallikning 2-3-kunidan boshlab paydo bo'ladi, odatda 5-7 kun davom etadi (chaqaloqlarda u 2 haftagacha davom etishi mumkin).

3) Bolalarda BOS bilan kechuvchi QB da fizikal tekshiruv natijalari:

- tomoq giperemiyasi, yo'tal, burun oqishi, kon'yunktivit va boshqalar (kasallik etiologiyasiga qarab: gripp viruslari, adenoviruslar, mikoplazma va boshqalar).
  - intoksikatsiya belgilari uzoq davom etadigan va og'ir (isitma, kayfiyatning pasayishi, ishtahaning pasayishi);
  - progressiv ravishda rivojlanadigan paroksizmal, cho`ziluvchan quruq yo'tal, birinchi haftaning oxirida u namga aylanadi.
  - cho'zilgan hushtaksimon nafas chiqarish - «wheezing», bemordan uzoqroqda eshitiladigan xirillash.
  - taxipnoe, ekspirator yoki aralash xansirash, hushtaksimon xirillash, hushtaksimon nafas olish birinchi kunida yoki 2-3 kundan so'ng boshlanadi, nafas olish tezligi oshadi (daqiqada 50-60 gacha) va nafas chiqarishning davomiyligi shovqinli, hushtaksimon va masofadan eshitiladi;
  - nafas olish yetishmovchilik belgilari (terining oqarganligi, burun-lab uchburchagining ko'k rangga aylanishi; nafas chiqarishda qiyinchilik bilan shovqinli, xirillashli nafas olish; bo'yin va yelka mushaklari ishtirokida nafas olish, nafas qisilishi, yordamchi mushaklarning ishtirok etishi, nafas olish harakati, ko'krak qafasining hajmining oshishi, nafas olish paytida uning yumshoq joylarini orqaga tortilishi, burun qanotlarining kengayishi, nafas chiqarish qiyin va uzoq davom etadi);
  - kam balg`amli yo'tal, ba'zida og'riqli, xurujsimon, yengillik keltirmay, nam yo'talda ham balg'amni ajralishi qiyin;
  - erta yosh bolalarda tez-tez dispeptik alomatlar paydo bo'ladi;
  - perkussiyada - ko'pincha qutichasimon perkutor tovush;
  - auskultatsiyada dag`al nafas, nafas chiqarish uzaygan, nafas chiqarishda quruq hushtaksimon xirillash va nafas olayotganda nam mayda pufakchali xirillashlar aniqlanadi; Yo`taldan keyin xirillash miqdori yoki ohangi o'zgaradi.
  - auskultasiya va perkussiyada lokal o'zgarishlar yo'q.
  - bronxial obstruksiya 3-7 kun davom etadi, bronxlardagi yallig'lanish o'zgarishlarining susayishi bilan asta-sekin yo'qoladi
- (<https://medicalguidelines.msf.org/en/viewport/CG/english/acute-bronchitis-16689513.html>);

1B	Qaytalanuvchi bronxitda bolaning umumiy holatini, yo'talning tabiatini baholash va ko'krak qafasini tekshirish tavsiya etiladi (nafas olish vaqtida qovurg'alararo bo'shliqlar va o`mrov chuqurchasini orqaga tortilishiga e'tibor bering, nafas olish aktida yordamchi mushaklarning qatnashishi); o'pkaning perkussiyasi va auskultatsiyasi, yuqori nafas yo'llarining holatini baholash, nafas olish tezligi va yurak urish tezligini hisoblash. Bundan tashqari, bolani umumiy standart tekshiruvdan o'tkazish tavsiya etiladi [1,2].
-----------	---

3.2. Laboratori tekshiruvlar

Asosiy laborator tekshiruvlar:

- umumiy qon taxlili (virusli jarayonda dastlab yengil leykotsitoz qayd etiladi, keyin leykopeniya, limfotsitoz, monotsitoz, EChT odatda biroz tezlashadi).
- umumiy peshob tahlili.

Qo'shimcha laborator tekshiruvlari:

- ko'rsatmalar bo'yicha biokimyoviy qon taxlili (ALT, AST, mochevina, kreatinin, bilirubin, glyukoza, umumiy oqsil)
- C-reaktiv oqsil: C-reaktiv oqsil konsentratsiyasining ortishi (0–49 mg/l yoki ≥ 50 mg/l);
- kislota-ishqoriy muvozanati (ko'rsatmalar bo'yicha);
- qon plazmasida prokalsitonin taxlili: prokalsitonin darajasining oshishi (bakterial asoratlar bo'lsa);

ПОМЕНЯЛИ МЕСТАМИ

1C	Qaytalanuvchi bronxit bilan og'rigan bemorlarda tashxisni yaxshilash va mikroblarga qarshi terapiya masalasini hal qilish uchun qon zardobida C-reaktiv oqsil va PKT darajasini o'rganish tavsiya etiladi. Antibiotiklarni buyurish qon zardobida C-reaktiv oqsil darajasi ≥ 20 mg/l dan oshganda va PCT 1 ng/ml dan yuqori bo'lganda ko'rsatiladi.
-----------	--

1B	Bolalarda qaytalanuvchi bronxitning odatiy holatlarida muntazam laboratoriya tekshiruvlari tavsiya etilmaydi: umumiy (klinik) qon taxlili, ambulatoriya sharoitida o'tkir virusli bronxitning tipik klinik ko'rinishi bo'lgan bolalarda C-reaktiv oqsil (CRO) va prokalsitonin (PKT) darajasini o'rganish, chunki ko'p hollarda natijalar davolash usulini tanlashga ta'sir qilmaydi. [3,4,23,27].
-----------	--

Balg'amni mikrobiologik tekshirish (mikrobial flora assotsiatsiyalar bilan ifodalanishi mumkin (Streptococcus salivarius, Staphylococcus aureus, Klebsiella pnevmoniya, Chlamydomphila pnevmoniya, Mikoplazma pnevmoniya va boshqalar).

- Immunologik tadqiqotlar (immun holati, IgA, IgG, IgM, IgE) (ko'rsatmalar bo'yicha);
- Koagulogramma (PTI, fibrinogen, FA, ivish vaqti, MNO) (ko'rsatmalar bo'yicha);
- Qonda elektrolitlar miqdori (ko'rsatmalar bo'yicha);
- Sterillikka qon tekshirish (ko'rsatmalar bo'yicha);

1C	Ambulatoriya amaliyotida QB ning muntazam etiologik diagnostikasi tavsiya etilmaydi.
-----------	--

1B	Tomoq va burundan olingan surtma asosan yuqori nafas yo'llarining mikroflorasini o'z ichiga oladi va bronxial mikrofloraning spektrini aks ettirmaydi. Shuning uchun balg'amni tekshirish kerak.
-----------	--

1C	M. pneumoniae keltirib chiqaradigan qaytalanuvchi bronxit uchun virusologik va bakteriologik tekshiruvdan muntazam foydalanish tavsiya etilmaydi, chunki ko'p hollarda natijalar terapiyani tanlashga ta'sir qilmaydi. Maxsus IgM faqat kasallikning ikkinchi haftasining oxirida paydo bo'ladi, polimeraza zanjiri reaksiyasi (PZR) tashishni aniqlashi mumkin va IgG ko'payishi oldin infeksiyani o'tkazganini ko'rsatadi [1,2].
-----------	--

3.3. Instrumental tekshiruvlar

Asosiy instrumental tekshiruvlar:

- Ko'krak qafasi rentgenogrammasi (xirillashning diffuz tabiati, tana haroratini yuqori bo'lmasligi, toksikozning yo'qligi, perkussiyaning o'zgarishi va leykotsitoz pnevmoniyani istisno qilishga va ko'krak qafasi rentgenogrammasiga murojaat qilmasdan bronxit tashxisini qo'yishga imkon beradi).

1D	Bolalarda qaytalanuvchi bronxitning odatiy holatlarida ko'krak qafasi rentgenogrammasini o'tkazish tavsiya etilmaydi [1,2,4].
-----------	---

1C	Agar tegishli belgilar mavjud bo'lsa, pnevmoniyani istisno qilish/tasdiqlash uchun ko'krak qafasi rentgenogrammasi (o'pka rentgenogrammasi) tavsiya etiladi.20].
-----------	--

Qo'shimcha instrumental tekshiruvlar:

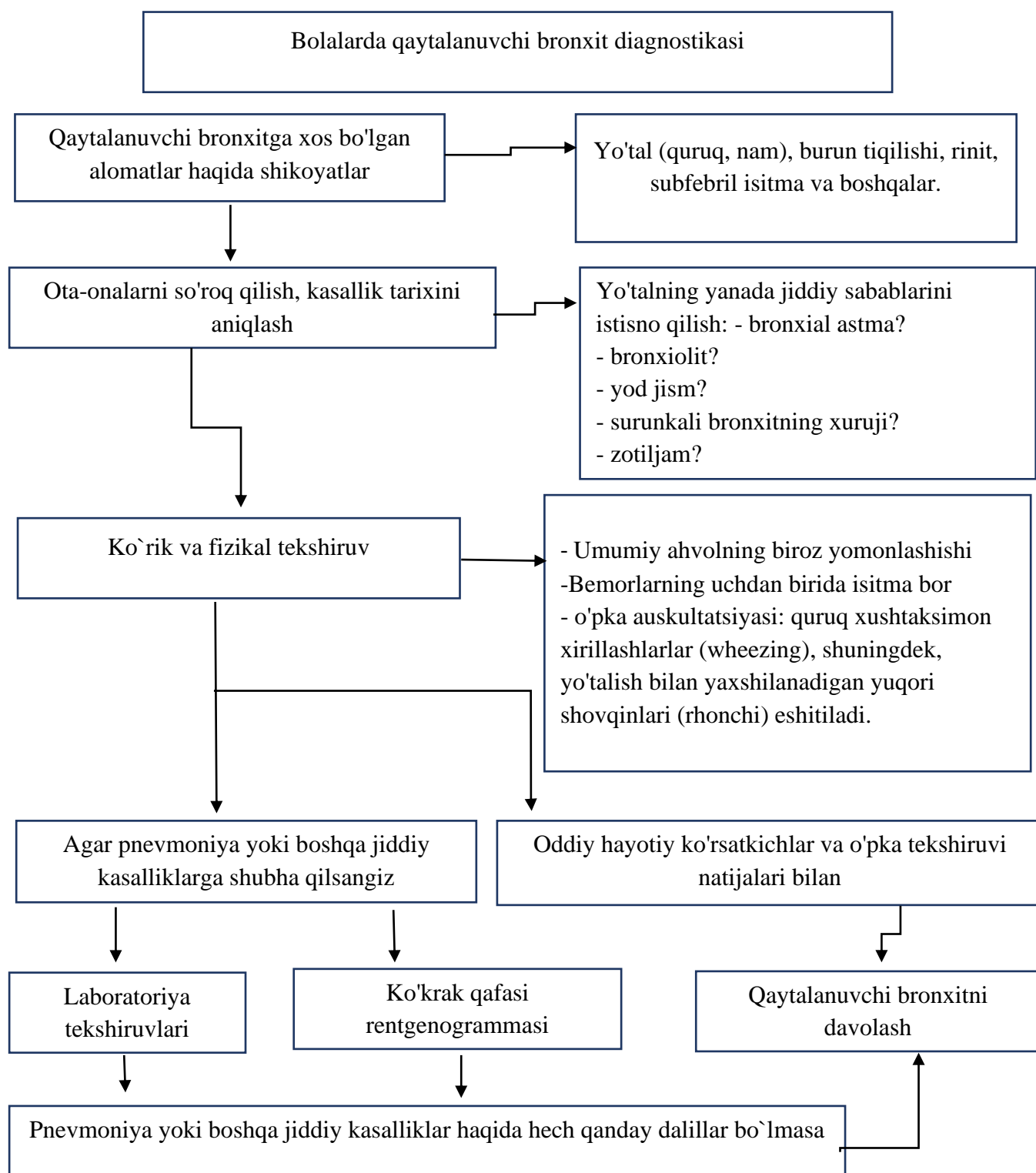
- differentsial diagnostikasini o'tkazish ko'rsatmalariga muvofiq MRT;
- 5 yoshdan kata bolalarga kompyuter spirometriya (O`B dagi obstruksiya darajasini, uning qaytarilishi va o'zgaruvchanligini, shuningdek kasallikning og'irligini baholashga imkon beradi);
- pikfloumetriya;
- pulsoksimetriya;
- plevra va plevra bo'shlig'ining ultratovush tekshiruvi (ko'rsatmalarga asoslanib);
- fibrobronkoscopiya (bronxoalveolyar suyuqlikni tekshirish, biopsiya olish);
- jarrohlik va biopsiya materialini gistologik tekshirish.
- Exokardiografiya (ExoKG);
- burun sinuslarning rentgenografiyasi;

1C	Nam yo'talning boshqa sabablarini tasdiqlash / istisno qilish uchun (yosh va boshqa qarsi ko`rsatmalar bo'lmaganda) bronxial obstruksiya O`Bga shubha qilingan bolalar uchun spirometriyadan foydalangan holda tashqi nafas olish funksiyasini tekshirish tavsiya etiladi [18].
-----------	---

1C	Bronxial astmani o'z vaqtida tashxislash maqsadida, nafas olish manevrini amalga oshirish mumkinligini inobatga olib 5 yoshdan boshlab qaytalanuvchi obstruktiv bronxit bilan kasallangan bolalarda, nafas yo'llarining obstruktiv kasalliklarini davolash uchun dorilar (bronxodilatator dorilar) bilan test yordamida spirometriya yordamida o'tkir davrda va/yoki undan keyin tashqi nafas funksiyasini (TNF) o'rganish tavsiya etiladi. [40,41,42].
-----------	---

2B	Agar gipoksiemiyaga shubha bo'lsa, QB bilan og'rigan barcha bolalarda pulsoksimetriyani o'tkazish kerak. Gipoksiemiyaning mavjudligi tibbiy yordam va keyingi diagnostika choralari bo'yicha qaror qabul qilishda yordam berishi kerak.
-----------	---

3.4. Bolalarda qaytalanuvchi bronxitni tashxislash algoritmi

3.5. Qaytalanuvchi bronxit quyidagi kasalliklar bilan birga bo'lsa, tor mutaxassislar tomonidan tekshiruvdan o'tish kerak:

- kasallikning asoratli kechishida pulmonolog bilan maslahatlashish;
- allergiolog tekshiruvi - tez-tez qaytalanishlar, og'irlashgan allergeoanamnez va antibakterial terapiya samarasiz bo'lsa;
- infeksiyonist tekshiruvi - bolalarda virusli kasalliklarni differentsial tashxislashda qiyinchiliklar mavjud bo'lsa;
- Genetik tekshiruvi - tez-tez qaytalanishlar, terapiya samarasiz bo'lsa.

3.6. Differentsial tashxislash

(<https://emedicine.medscape.com/article/1001332-treatment?form=fpf#showall>)

Bolalarda bronxitlarning differentsial tashxislash

Simptomlar	Qaytalanuvchi bronxit	BOS QB	Bronxiolit	Bronxopnevmoniya
Tana harorati	Ko'pincha subfebril, normal bo'lishi mumkin	Ko'pincha subfebril, normal bo'lishi mumkin; mikoplazma va adenovirus infeksiyalarida febril		Febril, subfebril, uzoq vaqt davom etadi
Intoksikatsiya	Yo'q yoki kam miqdorda	Oddiy bronxitga qaraganda ancha yaqqol, qisqa muddatli		Kasallikning dinamikasi sezilarli darajada kuchayadi, asoratlarda toksikoz rivojlanishi mumkin.
Yo'tal	Quruq, keyin nam, shilliq balg'am ajralishi bilan	Yo'tal quruq, balg'am yomon ajraladi, yopishqoq	Yo'tal quruq, doimiy paroksizmal xarakterga ega, ko'pincha spastik "oberton" ga ega.	Dinamikada quruq yo'taldan nam yo'talgacha, shilliq yoki shilliq-yiringli balg'am bilan chuqur yo'tal impulslari bilan
Xansirash	Yo'q	Ekspirator, yordamchi mushaklar ishtirokida		Turli darajadagi aralash turdagi nafas yetishmovchilik
Ko'krak qafasi shakli	O'zgamagan	Ko'krak qafasining kengayishi		O'zgarishlari mumkin
Perkussiya ma'lumotlari	Oddiy perkutor tovush, kamdan-kam hollarda qutisimon tusda	Turli darajada qutisimon perkutor tovush	Turli darajada qutisimon perkutor tovush	Perkussiya tovushining qisqarishi o'choqqa to'g'ri keladi, boshqa sohalar ustida qutisimon perkutor tovush
Auskultatsiya ma'lumotlari	Dag'al nafas. Diffuz o'rta va katta pufakchali xirillash, quruq xirillash. Yo'talayotgand	Uzoq muddatli nafas chiqarish, dag'al, quruq xushtaksimon xirillashlar, kamroq tez-tez har xil o'lchamdagi	Uzaygan nafas chiqarish. O'pkaning butun yuzasida mayda pufakchali va krepitatsiyali	Sust, dag'al bronxial nafas. Ko'pincha lokal o'zgarishlar mavjud! Cheklangan hududda mayda pufakchali xirillashlar. O'zgarishlarni saqlash

	a, xirillash o'zgaradi. Tez ijobiy dinamika bor	nam xirillashlar. Yo'talayotganda xirillashning o'zgaruvchanligi. Tez ijobiy dinamika bor	xirillashlarning ko'pligi.	muddati 5-6 kun.
Periferik qon parametrlari	Leykopeniya, limfotsitoz; normal yoki biroz tezlashtirilgan EChT	Leykopeniya, limfotsitoz; normal yoki biroz tezlashtirilgan EChT	Leykopeniya, limfotsitoz; normal yoki biroz tezlashtirilgan EChT	Chapga siljish bilan neytrofil leykotsitoz, EChT ortishi. O'zgarishlar pnevmoniyaning etiologiyasiga bog'liq
Rentgen ma'lumotlari	Bronxial rasmining kuchayishi, o'pkaning ildizlarini kengayishi	O'pkaning havo bilan shishishi, bronxial rasmining kuchayishi	O'pkaning havo bilan shishishi, bronxial va o'pka rasmining kuchayishi. Mayda atelektaz, infiltratsiyaning mayda soyalari	Parenximaning lokal, segmentar, lokal-birlashuvchi, lobar xarakterli infiltratsiyalari

Qaytalanuvchi bronxit belgilari bilan kechadigan kasalliklarning differentsial tashxislash

Tashxis	Mantiqiy asos	Anketalar	Tashxisni istisno qilish mezonlari
Mukovistsidoz	Surunkali yo'tal	- Ter suyuqligidagi xloridlar - Koprogramma - Genetik tahlil	- Uzoq muddatli neonatal sariqlik - Terining sho'r ta'mi - Jismoniy rivojlanishning kechikishi. - takroriy yoki surunkali respirator belgilar - shakllanmagan, ko'p, yog'li va yomon hidli axlat - Ter suyuqligidagi xloridlar darajasining oshishi.
Birlamchi tsiliar diskineziya	Uzoq muddatli ko'p miqdorli nam yo'tal	- Tsiliyar biopsiya (elektron mikroskopiyasi) - Genetik tahlili	- Dekstrakardiya - Otit - Doimiy respirator belgilari
Sil kasalligi	Surunkali yo'tal (30 kundan ortiq); - Rivojlanishdan ortta qolish / vazn yo'qotish;	- Mantu testi - Diaskintest - MBT uchun balg'amning bakterioskopiyasi - Ko'krak qafasi organlari KT	- ijobiy Mantu reaksiyasi; - Ijobiy diaskintest - Bolalarda balg'amni tekshirishda sil mikobakteriyasining mavjudligi.
Bronxial daraxtning tug'ma nuqsonlari	Surunkali yo'tal	- Ko'krak qafasi organlari KT - Bronxoskopiya	- Traxeya yoki bronxial stenoz - Traxeya yoki bronx devorining muvofiqligi - Qo'shimcha traxéal bronx
Nafas olish yo'llarida yod	- uzoq davom etadigan yo'tal;	- bronxoskopiya; - ko'krak qafasining	- bronxda yod jismning mavjudligi; - o'pka to'qimalarining atelektazi;

jism	- Pastki nafas yo'llarining yallig'lanishi residivlari	kompyuter tomografiyasi	- endobronxit
------	--	-------------------------	---------------

Bolalarda bronxial obstruktiv sindromi bilan kechuvchi qaytalanuvchi bronxitga o'xshash klinik ko'rinishi bilan yuzaga keladigan kasalliklarning differentsial tashxislash

Belgilar	BA	Yurak tug'ma nuqsonlari	Bronx-o'pka displaziyasi	Gastro-ezofagal reflyuks
Birinchi belgilar namoyon bo'lish yoshi	1 yoshdan kattalar	hayotining 1 yoshida	tug'ilgandan boshlab	GER rivojlanishi bilan
BOS ning rivojlanish sabablari	Allergen yoki trigger ta'siri bilan bog'liq	O'pka gipertenziyasi, kichik qon aylanish doirasida dimlanish (O`RVI da) fonida rivojlanadi.	bronxial giperreaktivlikning rivojlanishi	Vagus faollashganda bronxospazmning refleks rivojlanishi, aspiratning bronx devoriga bevosita ta'siri.
Bronxodilatator terapiyasining ta'siri	Yuqori	O'rtacha	O'rtacha	Ta'siri yo'q
Atopiya belgilarining mavjudligi	mavjud	Yo'q	Yo'q	Yo'q
Yetakchi sindromlar	BOS, atopiya	yurak-qon tomir tizimining organik patologiyasi sindromi	gipoksemiya, NYe, kislorodga muhtojlik	dispeptik sindrom
Tashxisni aniqlashtiruvchi tekshirish usullari	pikflowmetriya, spirometriya, allerge diagnostikasi	EXO-KG	anamnestik ma'lumotlar (anamnezda sun`iy o`pka ventilyatsi), o'pkaning rentgenogrammasi	kunlik pH-metriya

4. BOLALARDA QAYTALANUVCHI BRONXITNI AMBULATOR SHAROITIDA DAVOLASH

4.1. Bolalarda qaytalanuvchi bronxitni nomedikamentoz davolash taktikasi:

- Tana harorati ko'tarilishi davrida - yotoq rejim;
- Intoksikatsiya sindromini kamaytirish va balg'am ishlab chiqarishni osonlashtirish uchun - yetarli darajada adekvat gidratsiyani ta'minlash (kuniga 2-3 litrgacha ko'p miqdorda suv ichish, mevali ichimliklar);

1C	QB bilan og'rigan bolalar uchun umumiy ovqatlanish va ko'p miqdorda iliq ichimliklar (kuniga 100 ml/kg gacha) tavsiya etiladi [3,23].
----	---

- yoshga qarab to'g'ri ovqatlanish;
- sanitariya-gigiyena rejimiga rioya qilish (xonalarni ventilyatsiya qilish, yuqumli bemorlar bilan aloqa qilishni cheklash).
- bemorning yo'talni keltirib chiqaradigan atrof-muhit omillarini (tutun, chang, kuchli hid, sovuq havo) ta'sirini bartaraf etish;
- qaytalanuvchi obstruktiv bronxitni davolashda muhim rejimi: havoni namlash, muntazam nam tozalash va xonani ventilyatsiya qilishdir. (<https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf>).

-

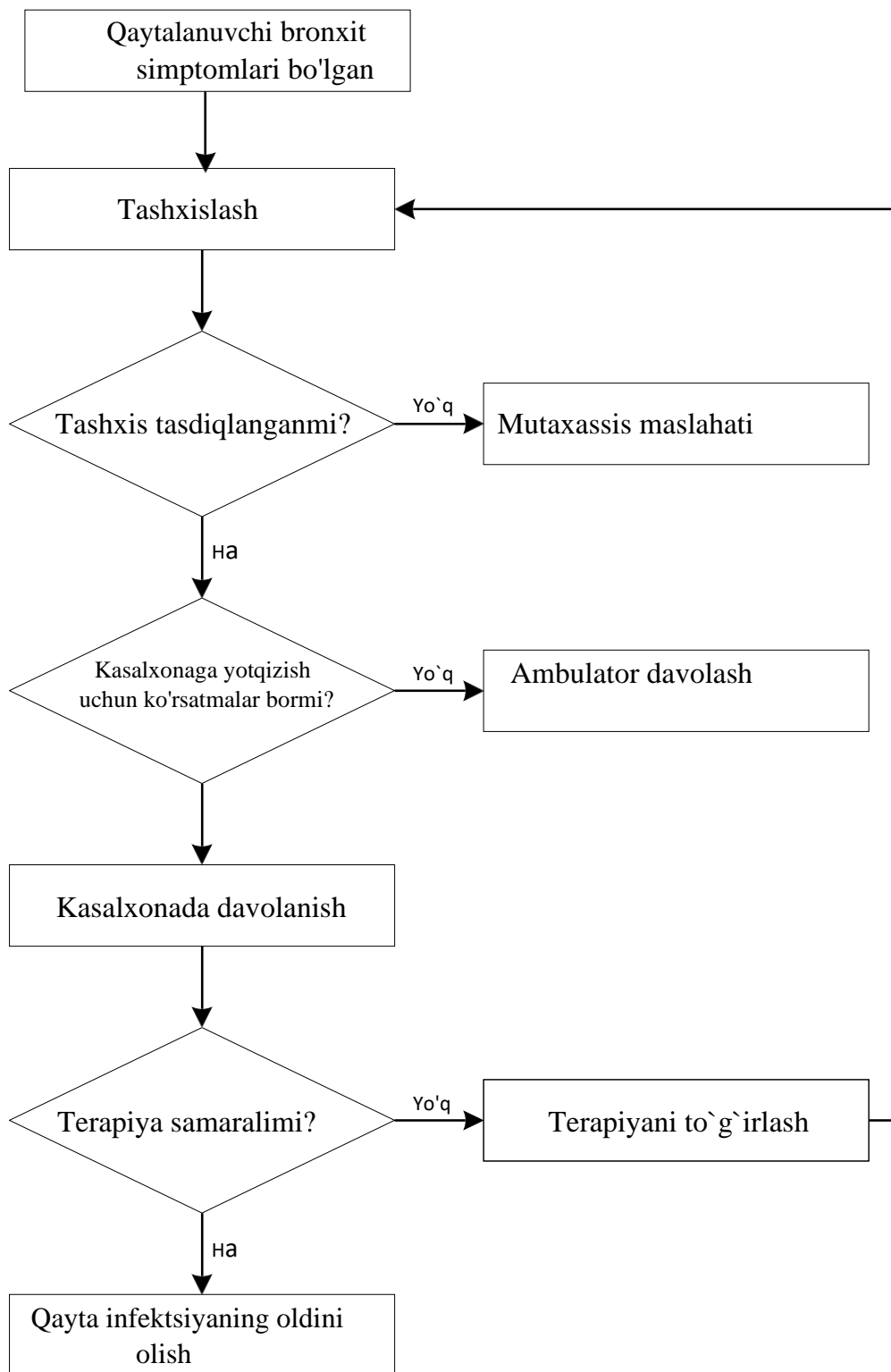
1C	Samaradorligini tasdiqlovchi dalillar yo'qligi sababli elektroforez, ultra yuqori chastotali terapiya, ultrabinafsha nurlanish tavsiya etilmaydi [3,4,23,58].
----	---

1C	Samarasizligi va kuyish xavfi yuqori bo'lgani uchun bug'li ingalyatsiyalar tavsiya etilmaydi [39].
----	--

1C	Foydasidan ko'ra zarari sezilarli darajada oshgani uchun xantal plasterlari, qizdiradigan plasterlar, bankalardan foydalanish tavsiya etilmaydi [3,23].
----	---

1C	Rekonvalesentsiya davrida ko'krak qafasini drenajlash, yo'tal refleksi pasayganda uni rag'batlantirish va tiklanish davrida nafas olish mashqlari tavsiya etiladi [3,23].
----	---

Qaytalanuvchi bronxit bilan og'rigan bemorni davolash algoritmi

4.2. Bolalarda qaytalanuvchi bronxitni medikamentoz davolash:
Muhim dorilar ro'yxati (100% foydalanish ehtimoli bilan):

1-jadval

Farmakoterapevtik guruh	Preparatning xalqaro patentlangan nomi	Qo'llash tartibi	Dalillar darajasi
Antipiretik dori N02BE01	Paratsetamol	3 oygacha bo'lgan bolalar uchun peroral buyuriladi bir martalik dozada 10-15 mg/kg, 3 oydan 1 yoshgacha - 60-120 mg, 1-5 yoshda - 120-250 mg, 6-12 yoshli bolalar uchun - 250-500 mg. 6-12 yoshdagi bolalarda rektal foydalanish uchun bir martalik dozalar - 250-500 mg, 1-5 yoshda - 125-250 mg. Foydalanish chastotasi kuniga 4 marta, kamida 4 soatlik interval bilan davolashning maksimal davomiyligi 3 kun.	1A https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Antipiretik dori M01AE01	Ibuprofen	6 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun peroral buyuriladi bir martalik dozada 5-10 mg/kg; 6 yoshdan 12 yoshgacha bo'lgan bolalar: 1 tabletkadan kuniga 4 martadan ko'p bo'lmagan; 12 yoshdan katta og'iz orqali, kuniga 3-4 marta 200 mg tabletkalarda. Tabletkalarni qabul qilish orasidagi interval kamida 6 soat (kunlik dozasi 30 mg/kg dan oshmasligi kerak).	1A https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Virusga qarshi dori J05AH02	Oseltamivir	Faqat grippda buyuriladi. Og'iz orqali 1 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun - kuniga 2 marta 3 mg/kg/doza, 1 yoshdan oshgan bolalar uchun doz bolaning vazniga bog'liq: 15 kg va undan kam - kuniga 2 marta 30 mg, 15-23 kg - 45 mg dan kuniga 2 marta, 23-40 kg - kuniga 2 marta 60 mg, 40 kg dan ortiq - kuniga 2 marta 75 mg	1A https://www.rcpch.ac.uk/resources/guidance-management-children-viral-respiratory-tract-infections

Virusga qarshi dori L03AB05	Rekombinantli 2b inson alfa-interferoni	7 yoshdan oshgan bolalar uchun rektal, -500 000 XB, 1 supp. 5 kun davomida har kuni 12 soatdan keyin kuniga 2 marta. 7 yoshgacha bo'lgan bolalar, 150 000 XB, 1 supp. 5 kun davomida har kuni 12 soatdan keyin kuniga 2 marta.	1A https://www.rcpch.ac.uk/re-sources/guidance-management-children-viral-respiratory-tract-infections
Virusga qarshi dori L03AX	Interferon gamma, gistamin, CD4 ga qarshi antanachalar	6 oylikdan tomchilarda, 3 yoshdan oshgan bolalar sxema bo'yicha tabletkalarda: davolashning 1-kunida 8 tabletkalar olinadi. quyidagi sxema bo'yicha: 1 jadval. birinchi 2 soatda har 30 daqiqada (2 soat ichida jami 5 tabletkalar), keyin o'sha kun davomida yana 1 tabletkalar oling. 3 marta teng oraliqda. 2-kuni va undan keyin 1 tabletkalar oling. To'liq tiklanishigacha kuniga 3 marta.	1B https://www.rcpch.ac.uk/re-sources/guidance-management-children-viral-respiratory-tract-infections
Virusga qarshi dori L03AB03	Inson gammaga interferoniga antitanachalar	1 oylik va undan katta yoshdagi bolalar uchun peroral. Sxema bo'yicha qabul qiling (1-kun, 8 tabletkalar, birinchi 2 soatda har 30 daqiqada 1 tabletkalar (2 soatda jami 5 tabletkalar), keyin 1 tabletkadan 3 marta teng oraliqda. 2 kundan boshlab kuniga 3 marta 1 tabletkadan. to'liq tiklanishigacha.	1A https://www.rcpch.ac.uk/re-sources/guidance-management-children-viral-respiratory-tract-infections
Virusga qarshi dori J05AX05	Inozin pranobeks	Peroral, 3 yosh va undan katta bolalar uchun sirop va tabletkalar. Sirop: 3 yosh va undan katta bolalar uchun (tana vazni 15-20 kg dan ortiq) 3-4 dozada tana vazniga 50 mg/kg ni tashkil qiladi. Tabletkalarda: 1/2 tabletkalar. 5 kg tana vazniga, 3-4 dozaga bo'lingan.	1C https://www.rcpch.ac.uk/re-sources/guidance-management-children-viral-respiratory-tract-infections

Virusga qarshi, yallig'lanishga qarshi dori ATXR05.	Pelargonium sidoides ildizi ekstrakti.	1 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun og'iz orqali kuniga 3 marta 10 tomchi, 6 yoshdan 12 yoshgacha: kuniga 3 marta 20 tomchi, 12 yoshdan katta, kuniga 3 marta 25 tomchi.	1C https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children
Markaziy ta'sirga ega yo'talga qarshi dori antibronkokonstrikt or ta'siri bilan R05DB21	Kloperastin	Peroral. Bolalar: 2 yoshdan 4 yoshgacha: kuniga ikki marta 2 ml; 4 yoshdan 7 yoshgacha: kuniga ikki marta 3 ml; 7 yoshdan 15 yoshgacha: kuniga ikki marta 5 ml; kattalar: kuniga 3 marta 5 ml	1A https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children
Yo'talga qarshi dorilar, balg'am xaydovchi dorilar bundan mustasno R05D	Bradikininga antitanachalar, gistaminga antitanachalar, morfinga antitanachalar	2 yoshdan buyuriladi, 1-2 tabletkadan. kuniga 3 marta ovqatdan keyin foydalaning. Dastlabki 3 kundagi holatning og'irligiga qarab, qabul qilish chastotasi kuniga 4-6 marta oshirilishi mumkin.	1C https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children
Mukolitik dori R05CB01	Atsetilsistein	Peroral, kuniga 2-3 marta 100 mg yoki kuniga 2-3 marta 10 ml sirop (kuniga 400-600 mg atsetilsistein). 6 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan bolalar: 1 tabletk. 100 mg dan kuniga 3 marta yoki 2 tabletk. kuniga 2 marta, 2 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalar: 1 tabletk 100 mg yoki 5 ml sirop kuniga 2-3 marta (kuniga 200-300 mg atsetilsistein).	1A https://www.pediatr-russia.ru/information/klin-tek/deystvuyushchie-klinicheskie-rekomendatsii/%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D1%8B%D0%B9%20%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%85%D0%B8%D1%82%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B8%20%D0%A1%D0%9F%D0%A0.v1.pdf
Mukolitik dori R05CB03	Karbotsistein	2 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan bolalar - kuniga 2 marta 5 ml. Kuniga doza 200 mg dan oshmasligi kerak. 5 yoshdan oshgan bolalar - kuniga 3 marta 5 ml. Kuniga doza 300 mg dan oshmasligi	1A https://www.pediatr-russia.ru/information/klin-tek/deystvuyushchie-klinicheskie-rekomendatsii/%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80

		kerak. 50 mg/ml sirop: 15 ml dan kuniga 3 marta, yaxshisi ovqatdan 1 soat oldin yoki ovqatdan 2 soat keyin.	%D1%8B%D0%B9%20%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%85%D0%B8%D1%82%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B8%20%D0%A1%D0%9F%D0%A0.v1.pdf
Mukolitik dori R05CB06	Ambroksol	Peroral, 5 yoshdan 12 yoshgacha bo'lgan bolalar: 2-3 bo'lingan dozada kuniga 30-45 mg. 2 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan bolalar: kuniga 22,5 mg 3 dozaga bo'lingan. 2 yoshgacha bo'lgan bolalar: kuniga 15 mg 2 dozaga bo'lingan.	1B https://www.pediatr-russia.ru/information/klin-rek/deystvuyushchie-klinicheskie-rekomendatsii/%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D1%8B%D0%B9%20%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%85%D0%B8%D1%82%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B8%20%D0%A1%D0%9F%D0%A0.v1.pdf
Mukolitik dorilar R05FB02	Butamirat + Gvanfenesin	Peroral, 7 kg gacha, kuniga 3-4 marta 8 tomchi, 7-12 kg, kuniga 3-4 marta 9 tomchi, - 12-20 kg, kuniga 3 marta 14 tomchi, 20-30 kg, kuniga 3-4 marta 14 tomchi, - 30-40 kg, kuniga 3-4 marta 16 tomchi, 40-50 kg, kuniga 3 marta 25 tomchi, - 50-70 kg, kuniga 3 marta 30 tomchi, 70 kg dan ortiq, kuniga 3 marta 40 tomchi	1B https://www.msmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children
Yo`talga qarshi dori vosita R05DB27	Levodropropizin	Peroral, sirop, ovqatlanish oralig'ida. 2 yoshdan oshgan bolalar kuniga 3 marta 1 mg / kg miqdorida buyuriladi; tana vazni 10-20 kg - 18 mg, 20-30 kg - kuniga 3 marta 30 mg. 12 yoshdan oshgan bolalar - kuniga 2-3 marta 60 mg, kamida 6 soatlik interval bilan davolash davomiyligi - 7 kundan ortiq emas.	1C https://www.msmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children
Mukolitik dori R05CB	Bradikininga, gistaminga, morfinga	3 yoshdan katta bolalar uchun kuniga 3 marta 1-2 choy qoshiqdan foydalaning.	1B https://www.pediatr-russia.ru/information/klin-

	tozalangan antitanachalar.	Ovqatdan tashqari kuniga 3 marta 1-2 tabletkadan oling. (to'liq eriguncha og'izda saqlang).	rek/deystvuyushchie-klinicheskie-rekomendatsii/%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D1%8B%D0%B9%20%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%85%D0%B8%D1%82%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B8%20%D0%A1%D0%9F%D0%A0.v1.pdf
Balg`am haydovchi va bronxospazmolitik, yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega o'simlik dori R05CA	Standartlashtirilgan quruq pechak barglari ekstrakti (5-7,5:1) EA 575	Peroral sirop 7 mg / ml: 0 yoshdan 1 yoshgacha - kuniga 2 marta 2,5 ml, 1 yoshdan 6 yoshgacha - kuniga 3 marta 2,5 ml, 6 yoshdan 10 yoshgacha - kuniga 3 marta 5 ml. 20 mg/ml tomchi: 1 yoshdan 4 yoshgacha - kuniga 3 marta 12 tomchi, 4 yoshdan 10 yoshgacha - kuniga 3 marta 16 tomchi, 10 va undan katta yoshdagilar - kuniga 3 marta 24 tomchi. 65 mg tabletkalar: 6 yoshdan 12 yoshgacha - ½ tabletk. Kuniga 2 marta, 12 yoshdan oshgan bolalar - 1 tabletk. ertalab va ½ tab. Kechqurun. 35 mg paketlardagi eritma: 12 yoshdan oshgan bolalar, 1 paket. Kuniga 3 marta, 6 yoshdan 11 yoshgacha bo'lgan bolalar 1 paketdan. kuniga 2 marta.	1C https://www.pediatr-russia.ru/information/klin-rek/deystvuyushchie-klinicheskie-rekomendatsii/%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D1%8B%D0%B9%20%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%85%D0%B8%D1%82%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B8%20%D0%A1%D0%9F%D0%A0.v1.pdf
Balg`am haydovchi va bronxospazmolitik yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega o'simlik dori R05CA	Kekik o'ti (Thymiherba), pechak barglari (Hederaefolium)	Peroral, 3-12 oylik bolalar - kuniga 3 marta 1,1 ml; 1-2 yoshli bolalar - kuniga 3 marta 2,2 ml; 2-6 yoshli bolalar - kuniga 3 marta 3,2 ml; 6-12 yoshdagi bolalar - kuniga 3 marta 4,3 ml; 12 yoshdan oshgan o'smirlar va kattalar - kuniga 3 marta 5,4 ml.	1C https://emedicine.medscape.com/article/1001332-treatment?form=fpf#showall
Natriy xlorid eritmasi gipertonik S01X	Faol moddalar: 3% natriy xlorid +0,1%	Nafas olish uchun eritma 1 ml uchun 30 mg, 4 ml li idishlarda. Bolalar: 2 ml dan	1C https://emedicine.medscape.com/article/10013

	natriy gialuronat	kuniga 2 marta, 5-7 kun;	32-treatment?form=fpf#showall
Immunostimulyatorlar L03	Natriy aminodihidroftalazindion	Rektal: 1 sup. har kuni 5 kun, keyin 1 osh qoshiq. 10 kun davomida har ikki kunda. Kurs - 15 supp. Sublingual tabletkalar. Har biri 1 ta stol kuniga 4 martagacha yoki 2 tabletk. Kuniga 2 marta 5 kun	1C https://emedicine.medscape.com/article/1001332-treatment?form=fpf#showall
Immunostimulyator L03	Azoksimer bromid	Intranazal va sublingual foydalanish uchun eritma tayyorlash: bolalar uchun 3 mg dozasi 1,0 ml (20 tomchi), 6 mg dozasi 2,0 ml (40 tomchi) (bir tomchi (0,05 ml)) eritiladi. tayyorlangan eritmada 0,15 mg preparat mavjud).	1C https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children

1C Bolalar uchun antipiretik preparatlardan yoki paratsetamol (N02BE01) yoki ibuprofen (M01AE01) tanlanish kerak. Ikkala dorini bir vaqtda qo'llash mumkin emas [5,14].

1A Antibakterial terapiya virusli etiologiyali QB da samarasizligi sababli tavsiya etilmaydi [3,23,24,48,49,50,51,52,53,54].

II C Oddiy bakterial flora keltirib chiqaradigan bakterial infeksiya belgilari bilan kechadigan qaytalanuvchi bronxitda, ba'zi hollarda amoksitsillinni kuniga 70 mg / kg dozada 5-7 kun davomida qo'llash tavsiya etiladi [2].

2C O'pkada xirillashlar va bronxo-obstruksiyaning boshqa belgilari bo'lmasa, quruq, og'riqli yo'talda ba'zi hollarda markaziy ta'sir ko'rsatadigan yo'talga qarshi vositani qisqa kurs buyurishni ko'rib chiqish tavsiya etiladi [3,23,58].

1C Mukolitiklar guruhidan dori-darmonlarni yopishqoq, qiyin ajratilgan balg'am uchun buyurish tavsiya etiladi [3,23,58,59].

1C Bolalarda qaytalanuvchi bronxitni davolash uchun, samaradorligi to'g'risida dalillar yo'qligi sababli tizimli antigistaminlardan foydalanish tavsiya etilmaydi [3,4,23,58].

Bolalarda QB da bronxoobstruktiv sindromni davolash uchun zarur bo'lgan dorilar ro'yxati
(100% foydalanish ehtimoli bilan):

Jadval 2

Farmakoterapevtik guruh	Preparatning xalqaro patentlangan nomi	Qo'llash tartibi	Dalillar darajasi
Bronxodilatator dori -selektiv beta-2-adrenomimetiklar R03AC02	Salbutamol	Ingalyatsiya uchun eritma, 1 mg/ml, kukun, aerosol, nebulalar (konteynerda) 2 ml. 18 oylik bolalarga buyuriladi: bronxial obstruksiya uchun tavsiya etilgan doz 100-200 mkg (1 yoki 2 inhaliya). Kundalik doz 800 mkg dan oshmasligi kerak (8 inhaliya). 2,5-5 mg dan kuniga 4 marta; yuqori dozalar - kuniga 40 mg gacha (qattiq tibbiy nazorat ostida!)	1A https://www.msmanual.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Glyukokortikosteroidlar (ingalyatsion) R01AD08	Flutikazon	Ingalyatsiya uchun suspenziya 1 mg/ml, nebulalar (konteynerda) 2 ml. 4 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan bolalar: kuniga ikki marta 1 mg. 16 yosh va undan katta bolalar: kuniga ikki marta 0,5-2 mg. Ko'rsatilgan maksimal dozalarni 7 kun davomida qo'llash tavsiya etiladi, shundan so'ng dozani kamaytirish kerak.	1A https://www.msmanual.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Bronxodilatator dori -selektiv beta-2-adrenomimetiklar R03AC04	Fenoterol	6 yoshgacha bo'lgan bolalar (tana vazni 22 kg dan kam) 50 mkg / kg (5 - 20 tomchi = 0,25 - 1 mg) kuniga 3 marta; 6 yoshdan 12 yoshgacha bo'lgan bolalar (tana vazni 22 - 36 kg) 0,5 - 1,5 mg (10 - 30 tomchi) kuniga 4 marta; 12 yoshdan oshgan bolalar va kattalar kuniga 4 marta 1-2 mg (20-40 tomchi)	1A https://www.msmanual.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Simpatomimetiklar boshqa dorilar bilan birgalikda R03AL01	Fenoterol va ipratropium bromid	6 yoshgacha bo'lgan bolalar (tana vazni 22 kg dan kam): 25 mkg ipratropium bromid va 50 mkg fenoterol + 1 kg tana vazniga 0,1 ml (2 tomchi), lekin 0,5 ml dan ko'p bo'lmagan 3 marta; 6 yoshdan	1A https://www.msmanual.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children

		12 yoshgacha bo'lgan bolalar: 0,5 ml (10 tomchi) dan 2 ml (40 tomchi 4 marta; 12 yoshdan oshgan bolalar: 1 ml (20 tomchi) dan 2,5 ml (50 tomchi), ayniqsa og'ir holatlarda 4 gacha). ml (80 tomchi) 4 marta	children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Kombinatsiyada sekretolitiklar va nafas yo'llarining motor funksiyasini stimulyatorlar, balg'am ko'chiruvchi preparatlar R05C	Salbutamol+bromgeksin+gvayfenezin	Sirop: 6 yoshgacha bo'lgan bolalar 5 ml 3 marta; 6 yoshdan 12 yoshgacha 5 - 10 ml 3 marta; 12 yoshdan oshgan bolalar va kattalar uchun 10 ml 3 marta. Planshetlar: 6 yoshdan 12 yoshgacha bo'lgan bolalar 1/2 - 1 tabletka. 3 marta; 12 yoshdan oshgan bolalar va kattalar uchun 1 stol. 3 marta	1A https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Leykotrien retseptorlari antagonistlari R03DC03	Montelukast	2 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun planshetlar 4 mg 1 marta; 6 yoshdan 14 yoshgacha - kuniga 1 marta 5 mg, 14 yoshdan katta va kattalar uchun 10 mg; sashe - 6 oydan boshlab, kuniga bir marta 4 mg.	1A https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Ksantinlar R03DA11	Doksofilin	12 yoshdan oshgan bolalar: 1 tabletkadan (400 mg) kuniga 2 marta. Shifokor tavsiyasiga ko'ra, qabul qilish chastotasi kuniga 3 martagacha oshirilishi mumkin. 6 yoshdan 12 yoshgacha bo'lgan bolalar - 1/2 tabletkadan kuniga 2-3 marta (kuniga 12-18 mg / kg). 2% sirop 100 ml12 yoshdan katta bolalar:10 ml (2 choy qoshiq) kuniga 2 yoki 3 marta <12 yosh: 6-9 mg/kg tana vazniga kuniga ikki marta.	1A https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Yo'talga qarshi dori vosita R05DB27	Levodropropizin	Peeroral, sirop, ovqatlanish oralig'ida. 2 yoshdan oshgan bolalar kuniga 3 marta 1 mg / kg	1C https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children

		miqdorida buyuriladi; tana vazni 10-20 kg - 18 mg, 20-30 kg - kuniga 3 marta 30 mg. 12 yoshdan oshgan bolalar - kuniga 2-3 marta 60 mg, kamida 6 soatlik interval bilan davolash davomiyligi - 7 kundan ortiq emas.	s.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Tizimli glyukokortikosteroidlar H02AB02	Deksametazon	In'ektsiya uchun eritma (1 ml/4 mg). Bolalar uchun parenteral: 0,02776 - 0,16665 mg / kg 1 - 2 marta;	1A https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Alfa-, beta-adrenomimetiklar C01CA24	Epinefrin	Bronxospazmda teri ostiga 0,01 mg/kg (maksimal 0,3 mg gacha) har 15 daqiqada 3-4 marta yoki har 4 soatda.	1A https://www.msdmanuals.com/professional/pediatrics/symptoms-in-infants-and-children/cough-in-children https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf

Ko'rsatkichlar bo'yicha bolalarda qaytalanuvchi bronxitni davolash uchun tavsiya etilgan asosiy antibakterial dorilar ro'yxati (qo'llash ehtimoli 100% dan kam bo'lsa):

3-jadval

Farmakoterapevtik guruh	Preparatning xalqaro patentlangan nomi	Qo'llash tartibi	Dalillar darajasi
Aminopenitsillinlar	Benzilpenitsillin J01CE01	v/i, m/i 100000-500000 Ed/kg, kuniga 4-6 marta	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf

	Ampitsillin J01CA04	v/i, m/i 100-200 mg/kg Peroral, tabletka, suspenziya. Bolalar uchun preparat sutkalik dozada 50-100 mg/kg, vazni 20 kg gacha bo'lgan bolalar uchun 12,5-25 mg/kg, kuniga 4-6 marta	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
	Oksatsillin J01CF04	v/i, m/i 150-300 mg / kg	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
	Amoksitsillin J01CA04	Peroral, tabletka, 250 mg va 500 mg kapsulalar, 10 yoshdan oshgan bolalar uchun (tana vazni 40 kg dan ortiq) sutkalik doza 1,0-1,5 g. 5-10 yoshli bolalar uchun sutkalik doza 0,75 g, 2-5 yoshda - 0,375 g, 2 yoshgacha - 20 mg / kg tana vazniga teng.	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
	Amoksitsillin / sulbaktam J01CA04/J01CG01	v/i, m/i, peroral, 2 yoshgacha - kuniga 40-60 mg/kg, 2-6 yosh - 750 mg, 6-12 yosh - 1,5 g, 12 yoshdan keyin - 2-3 g	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
	Ampitsillin/sulbaktam JJ01CA04/01CG01	v/i, m/i, 150 mg/kg/kun	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
	Sultamitsillin J01CA04	Peroral, tabletka, suspenziya 25-50 mg / kg / kun	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis

			https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Makrolidlar	Azitromitsin J01FA10	Peroral, tabletkalar, 12 yoshdan oshgan va vazni 45 kg dan ortiq bo'lgan bolalar 3 kun davomida 1 dozada kuniga 500 mg (kurs dozasi - 1,5 g). Preparat og'iz orqali kuniga 1 marta ovqatdan 1 soat oldin yoki ovqatdan 2 soat keyin, chaynamasdan olinadi.	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
	Klaritromitsin J01FA09	12 yoshdan oshgan bolalar uchun peroral orqali qabul qilinganda, bitta doz 0,25-1 g, qabul qilish chastotasi kuniga 2 marta. 12 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun sutkalik doza 2 dozaga bo'lingan holda 7,5-15 mg / kg / kunni tashkil qiladi.	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Sefalosporinlar-2	Sefuroksim J01DC02	Og'iz orqali, planshetlar, suspenziya, kuniga 2 marta 20-30 mg / kg (500 mg dan ko'p bo'lmagan) (3 oygacha bo'lgan bolalarda mumkin emas)	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
	Sefaklor J01DC04	Og'iz orqali, kapsulalar, suspenziya 20-40 mg / kg (1500 mg dan ko'p bo'lmagan) kuniga 2-3 marta	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf
Sefalosporinlar-3	Sefiksim J01DD08	Og'iz orqali, dispers tabletkalar, kapsulalar, suspenziya, 8 mg / kg, kuniga 1-2 marta	1C https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf

4.5. Ambulator sharoitida davolash samaradorligining baxolash:

- yo'taldan tuzalish;
- intoksikatsiya belgilarini yo'q qilish;
- tana haroratini normallashtirish;
- umumiy axvolini yaxshilash.

5. QATALANUVCHI BRONXIT BILAN KASALLANGAN BOLALARNI GOSPITALIZATSIYA QILISH UCHUN KO'RSATMALAR

5.1. Rejalashtirilgan gospitalizatsiya uchun ko'rsatmalar:

- bronhoobstruksiya bilan tez-tez takrorlanadigan o'tkir respirator kasalliklar;
- ambulator sharoitida imkoni bo'lmagan qo'shimcha tekshiruvlarni o'tkazish zarurati;
- terapiyani to'g'ri tanlash va korrektsiyalash;
- rejalashtirilgan yoki yengil asoratlar rivojlangan taqdirda kunduzgi statsionarda yoki uyda o'tkazish imkoni bo'lmasa vena ichiga antibiotik terapiyasini o'tkazish zarurati,

5.2. Shoshilinch gospitalizatsiya uchun ko'rsatmalar:

- og'ir premorbid fon (oqsil-energetik yetishmovchiligi, konstitutsiyaviy anomalialar, tug'ma rivojlanish nuqsonlari va boshqalar);
- nafas olish yetishmovchiligining og'ir darajasi;
- dastlabki terapiyadan 36-48 soat o'tgach ta'siri yo'qligi;
- oilaning past ijtimoiy xolati;
- uyda davolanish uchun sharoit bo'lmasligi;
- ota-onalarning psixologik xususiyatlari;
- umumiy xavf belgilarining mavjudligi (IMCI bo'yicha);
- yod jismga shubha qilingan bo'lsa bronkoskopiyani o'tkazish uchun;
- ko'krak qafasining pastki qismini orqaga tortilishi va nafas yetishmovchiligini kuchayishi va xansirashni kuchayishi;
- kuchli respirator distress (nafas olishda aniq diskomfort, ovqatlanishda va ichishda yoki gapirishda qiyinchilik);
- 2 oygacha bo'lgan barcha bolalar.

5.3. Bronxial obstruktiv sindromi bilan kechuvchi qaytalanuvchi bronxit bilan kasallangan bolalarni gospitalizatsiya qilish uchun ko'rsatmalar

- birlamchi tibbiy yordam ko'rsatishda IMCI standartiga muvofiq 5 yoshgacha bo'lgan bolalarda umumiy xavf belgilarining mavjudligi;
- nafas yetishmovchiligining kuchayishi va ko'krak qafasining pastki qismini orqaga tortilishi;
- kuchli respirator distress (nafas olishda aniq diskomfort, ovqatlanishda va ichishda yoki gapirishda qiyinchilik);
- 2 oygacha bo'lgan barcha bolalar.
- og'ir xamkor patologiyaning mavjudligi;
- og'irlashgan premorbid fon (raxit, erta tug'ilish, perinatal entsefalopatiya va boshq.);
- bronxodilatatorlarning 3 kun davomida samarasizligi;
- dam olishda stridor;
- astmatik status;
- asotsial oila.

5.4. BOS bilan kechuvchi QB kasallangan bolalarni shoshilinch gospitalizatsiya:

- nafas olish tezligini daqiqada 70 va undan yuqori oshirishi.
- bolaning bezovtaligi, qulay pozitsiyani izlash, qovurg`alar aro mushaklarning tortilishi.
- ko'krak qafasi mushaklarining orqaga tortilishi bilan nafas chiqarishni qiyinlashishi.
- markaziy tsianoz.
- PO₂ ning pasayishi.
- PCO₂ ning ortishi.

5.5. O`pkaning sun`iy ventillyatsiyasiga o'tkazish uchun ko'rsatmalar:

- Nafas olish vaqtida nafas tovushlarining pasayishi;
- 40% kislorodni nafas olganda tsiyanozning saqlanishi;
- Qo`zg`atuvchiga og'riq reaksiyasini pasayishi;
- PaO₂ ning 60 mm Hg dan past bo'lishi.;
- 55 mm Hg dan yuqori PaCO₂ ortishi.

(<https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis>)

6. STATSIONAR DARAJASIDA DAVOLASH TAKTIKASI:

1C	BOS bilan kechuvchi QB da birinchi epizod bo'lganda, bronxial obstruksiya darajasining og'irligiga qarab, ingalatsiyalangan b2-agonistlar yoki kombinirlangan preparatga 0,9% natriy xlorid eritmasi qo'shib nebulayzer orqali, yoki maxsus maskali speyzer yordamida dozalangan aerosol ingalyatorini (DAI) dori shaklida buyurish tavsiya etiladi, o`rtacha kuniga 3 mahal: <ul style="list-style-type: none"> • salbutamol, (R03AL02) bir martalik doza 0,15 ml/kg, maksimal 2,5 ml <6 yoshgacha: 6 yil davoyoshdan kattalarga 5 ml dan yoki 3-5 kunli qisqa kurs davomida spaser orqali 1-2 ingalyatsiya • fenoterol + ipratropium bromidi (R03AK03) bitta qabulga 2 tomchi/kg, maksimal 10 tomchi, 6 yoshgacha bolalar uchun 0,5 ml va 6 yoshdan oshgan bolalar uchun 1,0 ml yoki spacer orqali 1-2 marta DAI ingalatsiyasi, 5 kundan ortiq bo'lmagan qisqa kurs davomida [1,2].
-----------	---

1C	BOS ning qaytalanuvchi va progressiv kechishida, gipoksemiya kuchayishi (SaO ₂ 95% dan kam) bilan kechadigan ko'rinishlarda, shuningdek simptomlar doimiy saqlanganda yoki qayta paydo bo'lganda, yoki b2-agonistlarni to'xtatish natijasidan keyin, nebulayzer orqali ingalyatsion kortikosteroidlarni (ICS) buyurish tavsiya etiladi - budesonid suspenziyasi, kuniga 250-500 mkg, a 2 maxal, 5 kungacha bo'lgan qisqa kursda.
-----------	---

6.1. Ko'rsatmalarga asoslanib QB bilan kasallangan bolalarga yo`talga qarshi va mukolitik terapiyani tanlash algoritmi

Og'riq bilan kechadigan quruq xurujsimon yo'tal
Markaziy ta'sir ko'rsatadigan yo`talga qarshi preparatlar buyuriladi
Butamirat (Sinekod), butamirat tsitrat (Pectolvan Stop), kloperastin (Privituss), bradikinin, gistamin va morfinga antitanachalar (Rengalin) (qarshi ko'rsatmalar: balg`mli yo'tal, erta yosh, markaziy nerv tizimi kasalliklari bor bolalar, o'pka shishi, yot jismlar, aspiratsiya)
Bolalarda bronxial obstruksiya bilan bog'liq nafas olish yo'llari kasalliklaridagi yo'tal
Balg`am ko`chirunchi dorilar buyuriladi

<p>Quruq pechak barglari ekstrakti (Prospan), Oddiy pechak barglari ekstrakti + Kekik o'ti ekstrakti (Bronxipret) (qarshi ko'rsatmalar: balg'mli yo'tal, bolaning erta yoshi, aspiratsiyaning yuqori xavfi, har qanday etiologiyaliq bronxoreya, o'pka shishi)</p>
<p>Qalin va yopishqoq balg'amni chiqarishda qiyinchilik tug'diradigan yo'tal</p>
<p>Mukolitiklar buyuriladi</p>
<p>Atsetilsistein, karboksistein, bromgeksin, ambroksol, quruq pechak barglari ekstrakti ((Prospan), ambroksol + karboksistein (Pektolvan C), ingalyatsion eritma 3% natriy xlorida + 0,1% natriy gialuronat (Lorde gial)</p>
<p>Yo'tal bilan kechadigan qaytalanuvchi respirator kasalliklar va bronxitlar</p>
<p>Yallig'lanishga qarshi dorilar buyuriladi</p>
<p>Bradikinin, gistamin va morfinga antitanachalar (Rengalin), Natriy aminodihidroftalazindion (Galavit) Kombinirlangan preparatlar: Stoptusin, Sinekod</p>

6.2. BOS bilan kechuvchi QB da harakatlar algoritmi

Bronxoobstruktiv sindromni terapiyasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Bronxolitik terapiya.
2. Bronxlarning drenaj funksiyasini yaxshilash.
3. Desensibilizatsiya qiluvchi terapiya.

4. Yallig'lanishga qarshi terapiya
<p>1-darajali bronxoobstruktiv sindromni davolash:</p> <ul style="list-style-type: none"> - qisqa ta'sir qiluvchi β2-agonistlar bilan ingaliyatsiya - nebulizer orqali nebutamolni har 6-8 soatda - M-xolinolitik - Atrovent bilan ingalyatsiya; - nebulayzer orqali nebufluzon bilan ingalyatsiya, kuniga 1-2 marta qilish; - peroral doksofilin siropi (6-9 mg / kg tana vazniga) kuniga 1-2 marta; - ko'p miqdorda iliq ishqori baland ichimliklar ichiladi.
<p>2-darajali bronxoobstruktiv sindromni davolash:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nebulayzer orqali nebutamolni ingalatsiya qilish - 20 daqiqadan so'ng ta'sir bo'lmasa, nebulayzerda nebufluzonni ingalatsiya qilish; - kislorod saturatsiyasi 95% ga yetgunga qadar kislorod bilan ingalatsiyasiya qilinadi; - peroral doksofilin siropi (6-9 mg / kg tana vazniga) kuniga 1-2 marta; - mukolitiklarni ingalyatsiya qilinmaydi; - ko'p miqdorda iliq ishqori baland ichimliklar ichiladi.
<p>O'tkazilgan terapiyaga yaxshi javob bo'lganda:</p> <ul style="list-style-type: none"> - qisqa ta'sir qiluvchi β2-agonistlar bilan ingaliyatsiya - nebulizer orqali nebutamolni har 6-8 soatda; - nebulayzer orqali nebufluzon bilan ingalyatsiya, kuniga 1-2 marta qilish; - peroral doksofilin siropi (6-9 mg / kg tana vazniga) kuniga 1-2 marta; - ko'p miqdorda iliq ishqori baland ichimliklar ichiladi.
<p>O'tkazilgan terapiyaga javob qoniqarsiz bo'lsa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - qisqa ta'sir qiluvchi β2-agonistlar bilan ingaliyatsiya - nebulizer orqali nebutamolni har 6-8 soatda; - qisqa ta'sir qiluvchi teofillinni vena ichiga yuborish (eufillin 5-10 mg/kg dozada, uni 4 maxalga bo'lib yuvoriladi); - vena ichiga tizimli glyukokortikosteroidlar; - infuzion terapiya (20-30 ml/kg); - kislorod bilan ingalyatsiya.
Qoniqarsiz effect kuzatilganda – reanimatsiya bo'limiga o'tkazish
<p>Yallig'lanishga qarshi terapiya:</p> <ul style="list-style-type: none"> - topik IGKS – nebufluzon, IGKS ni bronxodilyatator ingalatsiyasidan 15-20 minutdan keyin buyurish tavsiya etiladi. IGKS ingalatsiyasining davomiyligi BOS ning davomiyligi va og'irligi bilan belgilanadi, odatda 5-7 kungacha; - tizimli glyukokortikosteroidlar - 1-2 mg/kg prednizolon 3 kundan ortiq bo'lmagan; - Galavit, Rezistol
<p>Drenaj funksiyasini yaxshilanishi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oral regidratatsiya: iliq ichimlik ichirish; - mukolitiklar: ambroksol guruhidan dorilar (ambrogeksal, lazolvan, ambrobene, ambroksol), prospan, pektolvan C; - o'z ichiga tsistein olgan preparatlar (ACC, flyudetek, fluimutsin)
<p>Antigistamin preparatlar yondosh allergik kasalliklari bor bolalarga tavsiya qilinadi. Shunda 2-avlod antigistamin preparatlar tanlanadi: 6 oylikdan - Zirtek, 1 yoshdan - Zodak. 2 yoshdan oshgan bolalar uchun - loratodinlar (Klaritin, Edem va boshqalar). 5 yoshdan kata bolalarga - Telfast. (https://emedicine.medscape.com/article/1001332-overview?form=fpf)</p>

6.3. Nomedikamentoz davolash:

- QB da respirator yordam;
- Xonada optimal havo rejimini ta'minlash;
- Tana harorati ko'tarilish davrida - yotoqda rejim;

- Adekvat gidratatsiya (ko'p miqdorda iliq ichimliklar);
- Yoshiga mos adekvat ovqatlanish.

6.4. Medikamentoz davolash: Ambulator bosqichdagi davolashni qarang.

6.5. Jarrohlik aralashuvi: yo'q

6.6. Davolash samaradorligining baxolash:

- yo'taldan tuzalish;
- intoksikatsiya belgilarini yo'q qilish;
- tana haroratini normallashtirish;
- umumiy axvolini yaxshilash.

**“BOLALARDA QAYTALANUVCHI BRONXIT”
NOZOLOGIYASINING PROFILAKTIKA VA
REABILITATSIYASI BO’YICHA
MILLIY KLINIK PROTOKOLLARI**

TOSHKENT – 2024

1. ASOSIY QISM

1.1. Kirish.

Qaytalanuvchi bronxit - bu bronxlarning qaytalanuvchi yallig'lanish kasalligi bo'lib, o'pka to'qimalarining shikastlanishi va obstruksiya belgilarisiz yuzaga keladi., qoida tariqasida, o'tkir respirator virusli infektsiyaning nafas yo'llarining epiteliysiga zarar etkazishi va bronxial devorning to'siq xususiyatlarining o'zgarishi bilan namoyon bo'lishidir. U asosan maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydi. Qaytalanuvchi bronxitning o'ziga xos xususiyati o'pka parenximasida infiltrativ o'zgarishlarning yo'qligi (radiografiyada infiltrativ yoki fokal soyalar) va 3 haftadan ko'p bo'lmagan davom etadigan yo'tal (quruq yoki samarali) bilan namoyon bo'ladi (<https://www.icd10data.com/ICD10CM/Codes/J00-J99/J20-J22/J20-/J20.9>).

1.2. Profilaktika va reabilitatsiya ta'rifi:

Reabilitatsiya (lotinchada rehabilitatio) – tiklash degan ma'noni anglatib, tibbiyotda-organizmning buzilgan funksiyasini va bemorlar hamda nogironlarning mehnat qobiliyatini tiklashga qaratilgan tibbiy, pedagogik va ijtimoiy chora-tadbirlar majmuidan iborat bo'ladi. Tibbiy reabilitatsiya kasallik tufayli funksiyasini yo'qotgan a'zo faoliyatini qisman yoki to'liq tiklash yoki kasallangan sohadagi avj olayotgan jarayonning iloji boricha oldini olishga qaratiladi.

Profilaktika (yunonchada πρόφύλακτικός) – saqlovchi, oldini oluvchi degan ma'noni anglatib, odamlarning uzoq umr ko'rishi, ishlash qobiliyatini saqlab qolishi, aholining jismoniy rivojlanishini yaxshilashga, kasalliklarning yuzaga kelishi va tarqalishini oldini olish hamda salomatlikni himoya qilishga qaratilgan iqtisodiy, ijtimoiy, gigienik va tibbiy chora-tadbirlar majmuidan iborat.

1.3. Profilaktika turlari;

Tibbiy profilaktika birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi bo'ladi.

Birlamchi tibbiy profilaktika – kasalliklarning kelib chiqish sabablari va rivojlanishiga qarshi qaratilgan ijtimoiy, tibbiy, gigienik va tarbiyaviy choralar, organizmning sog'lom holatini saqlab qolish, unga patologik ta'sir kursatuvchi omillarning oldini olish.

Ikkilamchi tibbiy profilaktika – kasalliklarni erta aniqlash, patologik jarayonning rivojlanishi, uning asoratlari va retsidivlarining oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar.

Uchlamchi tibbiy profilaktika – mavjud kasalliklarni davolash, natijalarni yaxshilash uchun bemorni reabilitatsiya qilish va hayot sifatini yaxshilash, noironlik va o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirish

2. QAYTALANUVCHI BRONXITNI PROFILAKTIKASI.

2.1. Kasallik profilaktikasidan maqsad: xavf omillaridan extiyot bo'lish va bolaning immunitetini mustahkamlashga qaratilgan.

2.2. Kasallikni profilaktikasi uchun tafsiyalar:

- bolani kasal odamlar va virus tashuvchilari bilan aloqasini cheklash, sovuqotishni oldini olish;
- O`RVI bilan kasallangan oila a'zolarini niqob kiyish va qo'llarni yuvish;
- Xonada optimal havo rejimini saqlash, havo ifloslanishi va passiv chekish bilan kurashish;
- ratsional va to'yimli ovqatlanish, shu jumladan ratsionda yetarli miqdorda go'sht, baliq, tvorog, pishloq, tuxum, sabzavotlar, mevalar, sut mahsulotlari va suyuqliklar bolishi shart, allergik reaksiyaga olib keladigan ovqatlar bundan mustasno;
- surunkali yuqumli o'choqlarni reabilitatsiya qilish;
- muntazam ravishda chiniqtirish, aktiv turmush tarzini olib borish, bolaning yoshini hisobga olgan holda jismoniy xarakterini ta'minlash (<https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis>);

2.3. Kasallikni profilaktikasi uchun maxsus tafsiyalar: emlash (vaktsina bilan oldini olish mumkin bo'lgan virusli infeksiyalarga, shuningdek pnevmokokk va gemofil infeksiyaga qarshi aktiv immunizatsiya). Grippga qarshi emlash epidemiya mavsumi boshlanishidan oldin tavsiya etiladi (6 oylik bolalar uchun Grippol, Grippol plus, Flyuariks, Influvak, yoki parchalangan Vaksigrip inaktiv vaktsinalari bilan. Grippga qarshi emlash quyidagi bolalar toifalari uchun tavsiya etiladi:

- maktabgacha ta'lim muassasalariga qatnashadigan bolalar;
- 1-sinfdan 11-sinfgacha bo'lga o'quvchilar;
- o'rta kasb-hunar ta'limi muassasalari talabalari;
- oliy o'quv yurtlari talabalari.
- Individual ko'rsatmalarga ko'ra, RS virusli infeksiyasiga qarshi passiv immunoprofilaktikasi immunitet tanqisligi, og'ir nerv-mushak kasalliklari, tug'ma nuqsonlari va nafas olish funksiyasiga ta'sir qiluvchi genetik patologiyalari bo'lgan bolalar uchun o'tkazilishi mumkin (<https://www.researchgate.net/publication/377320100> Acute Bronchitis in Childhood).

2.3.1. Umumiy tafsiyalarga qo'shimcha:

- Immunitetni chidamlilikni qo'llab-quvvatlash va tananing himoya kuchlarini oshirish uchun yil davomida xolekaltsiferol (D vitamini) va sinkni (immunosink) iste'mol qilish tavsiya etiladi.
- Qayta infeksiyani oldini olish uchun bemorni kasalxonadan erta chiqarish (hayot uchun xavfli simptomlarni bartaraf etilgandan so'ng) maqsadga muvofiqdir, shundan so'ng bolalar 1-3 oy davomida dispanser kuzatuvidan o'tkaziladi. Mahalliy shifokor tomonidan 2 kundan keyin yoki undan oldin takroriy ko'rikdan o'tish, agar bolaning axvoli yomonlashsa yoki u icholmasa, isitma, xansirash paydo bo'lsa (onaga qanday vaziyatda yana shifokorga murojaat qilish kerakligini o'rgating).
- O'OB rtsidivlari bo'lgan bolalarni diagnostika va davolash taktikasini aniqlashtirish uchun allergolog-immunolog va pulmonolog bilan maslahatlashish uchun yuborilishi kerak. (<https://www.cincinnatichildrens.org/health/a/acute-bronchitis>).

3. BOLALARDA QAYTALANUVCHI BRONXITNI REABILITATSIYASI

3.1.QB uchun reabilitatsiya talab qilinmaydi

3.2.BOS bilan kechuvchi QB uchun reabilitatsiya: ambulator bosqichida quyidagilar kiradi:

1. Yengil mashq rejimi.
2. Diyeta № 15;
3. Uyning mikroekologiyasini yaxshilash - toza havoni yetarli darajada ta'minlash, aktiv va passiv chekishni taqiqlash, havoni namlash.
4. Chiniqtiruvchi muolajalar.
5. Ertalabki gimnastika.
6. O'yin usulida davolovchi jismoniy tarbiya.
7. Respirator terapiya (nafas olish mashqlari) - "nafas olish orqali nafas olish" usulida davolash. Maqsad - gipoksiyaga chidamiylikni oshirish va turli xil nafas olish usullaridan foydalangan holda tananing moslashuvchan xususiyatlarini oshirishdir.
8. Fitoterapiya (№ 1, 2, 3 individual ko'krak termalar) xar kuni, № 10-15.
9. Ko'krak qafasi massaji № 8-10.
10. Fizioterapevtik davolash: mikroto'lqinli terapiya SMV yoki DMV, magnit terapiya (ko'rsatmalar bo'yicha). Obstruktiv jarayonda - ko'krak qafasiga magniy, papaverin-elektroforez № 6-8.
11. Termo davolash: ko'krak qafasidagi №8 parafin yoki ozokerit applikatsiyalar.
12. Polivitaminlar 10-14 kun.

(<https://emedicine.medscape.com/article/1001332-treatment?form=fpf#showall>).

3.3.Natija va prognoz

Qaytalanuvchi bronxitni natijasi- 10-14 kun ichida tuzalish. Asoratlar kamdan-kam rivojlanadi.

Prognoz yaxshi. Umumiy simptomlarni bartaraf etgandan so'ng, bemor qo'shimcha kuzatish va tibbiy ko'rikdan o'tkazishga muhtoj emas.

Qaytalanuvchi bronxit bilan og'rigan bolalar, shu jumladan bronxial obstruktsiya bilan birga kechadigan, allergolog-immunolog va/yoki pulmonologga yuborilishi kerak.

Davolashni o'z vaqtida boshlash, dori-darmonlarni va ingaliyatsiyalarni qabul qilish chastotasiga qat'iy rioya qilish, davolovchi shifokor tomonidan bolani muntazam tekshirish va davolashni korrektsiya bilan BOS bilan kechuvchi QB ning natijalarining prognozi ko'pincha yaxshi. BOS bilan kechuvchi QB bilan og'rigan bolalarning taxminan 30-50% bronxial obstruktsiya epizodlari bir yil ichida yangi virusli infeksiya fonida takrorlanadi. Ko'p hollarda obstruktiv komponent 6-10 yoshda ko'pchilik bolalarda retsidivlar to'xtaydi. Allergiyaga moyillikning mavjudligi surunkali obstruktiv bronxit ehtimolini sezilarli darajada oshiradi, bolalarning 15-30% kasallik natijasida bronxial astma rivojlanadi. Kasallikning takroriy epizodlarini oldini olish uchun bola bir yil davomida pediater, bolalar pulmonologi yoki allergolog tomonidan kuzatuv ostida bo'lishi kerak. 5 yoshdan keyin BOS bilan kechuvchi QB bilan og'rigan bolalar eng keng tarqalgan allergenlar bilan teri tekshiruvidan o'tishlari kerak. Ijobiy test natijalari, obstruktsiyaning takroriy hurujlari, ayniqsa O`RVI dan keyin astma rivojlanishini ko'rsatadi (<https://www.researchgate.net/publication/377320100> Acute Bronchitis in Childhood).

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. National Institute for Health and Care Excellence (UK): Acute bronchitis Last published:2023
2. National Institute for Health and Care Excellence (UK): Cough (acute): antimicrobial prescribing NICE guideline [NG120] Published date: 07 February 2023
3. National Institute for Health and Care Excellence (UK): [Respiratory tract infections \(self-limiting\): prescribing antibiotics](#) CG6923 July 200823 July 2023
4. National Institute for Health and Care Excellence (UK): [Bronchiolitis in children: diagnosis and management](#) NG901 June 2023
5. National Institute for Health and Care Excellence (UK): [Chronic obstructive pulmonary disease in over 16s: diagnosis and management](#) NG11505 December 2023
6. National Institute for Health and Care Excellence (UK): [Healthcare-associated infections: prevention and control in primary and community care](#) CG13928 March 2023
7. Ahmad Kantar, Anne B. Chang, Mike D. Shields ERS statement on protracted bacterial bronchitis in children Eur Respir J 2017; 50: 1602139
8. Barnett ML, Linder JA. Antibiotic prescribing for adults with acute bronchitis in the United States, 1996-2010. JAMA. 2023 May 21;311(19):2020-2.
9. Beggs S, Wong ZH, Kaul S, et al. High-flow nasalcannula therapy for infants with bronchiolitis. Cochrane Database Syst Rev 2023;1:CD009609.
10. Hersh A.L. et al. Antibiotic prescribing in ambulatory pediatrics in the United States. Pediatrics 2021 Dec;128(6):1053-61.
11. Jefferson T, Jones MA, Doshi P, et al. Neuraminidase inhibitors for preventing and treating influenza in healthy adults and children. Cochrane Database Syst Rev. 2023; 4:CD008965.
12. Kuehn BM. Excessive antibiotic prescribing for sore throat and acute bronchitis remains common. JAMA. 2023 Nov 27;310(20):2135-6.
13. Mayfield S, Jauncey-Cooke J, Hough JL, et al. High-flow nasal cannula therapy for respiratory support in children. Cochrane Database Syst Rev 2014;3:CD009850.
14. Ott SR. Antibiotics for acute bronchitis without benefit. MMW Fortschr Med. 2021 May 16;155(9):32.
15. Panpanich R., Lerttrakarnnon P., Laopaiboon M. Azithromycin for acute lower respiratory tract infections. Cochrane Database Syst Rev. 2018 Jan 23;(1):CD001954.
16. Smith S.M., Fahey T, Smucny J, Becker LA. Antibiotics for acute bronchitis. Cochrane Database Syst Rev. 2019 Mar 1;3:CD000245.
17. Baranov A.A. va boshqalar bolalarda o'tkir virusli infektsiya (ARVI) / Rossiya pediatriklari ittifoqining klinik tavsiyalari 11 A.A. Baranov, Yu.V.Lobzin, L.S. Namozova-Baranova, V.K. Tatochenko, A.N. Uskov, T.V.Kulichenko, M.D. Bakradze, E.A. Vishneva, L.R. Selimzyanova, A.S. Polyakova, I.V. Artemova. -2018 yil. – ZZ s.
18. Baranov A.A. va boshqalar. Bolalarda o'tkir obstruktiv laringit (krup) va epiglottit / Rossiya pediatriklari ittifoqining klinik tavsiyalari // A.A. Baranov, L.S. Namozova-Baranova, V.K. Tatochenko, M.D. Bakradze, T.V. Kulichenko, E.A. Vishneva, L.R. Selimzyanova, A.S. Polyakova, I.V. Artemova. - M. 2019 yil.
19. Baranov A.A. va boshqalar. Bolalardagi o'tkir bronxit / Rossiya pediatriklari ittifoqining klinik tavsiyalari // A.A. Baranov, L.S. Namozova-Baranova, V.K. Tatochenko, M.D. Bakradze, A.S. Polyakova, T.V. Kulichenko, E.A. Vishneva, L.R. Selimzyanova: M., 2020.- 26 b.
20. Maktabgacha yoshdagi bolalarda o'tkir respiratorli infektsiya tufayli bronxial obstruksiya: diagnostika, differentsial tashxis, terapiya va oldini olish / Geppe N.A. (va boshqalar) -M: Medkom-Pro, 2019-80 pp.
21. Amaliy pediatriya savollari.2019;14(2):68-72. DOI: 10.20953/1817-7646-2019-2-68-72.

- 22.** Geppe N.A. (va boshq.). Bolalarda o'tkir nafas yo'llarining infeksiyalari. Diagnostika, davolash, oldini olish klinik ko'rsatmalar / M: Medkom-Pro, 2018-200 pp.
- 23.** Bolalar kasalliklari: amaliy ish. qo'llanma / ed. A. M. Chichko, M. V. Chichko. Minsk: FU Ainform, 2018. 896 p.
- 24.** Dronov I.A., Meshcheryakov V.V., Elkina T.N. va boshqalar nafas olish yo'llari infeksiyalari uchun antibakterial terapiya masalalari bo'yicha pediatriklarni tekshirish natijalari / Amaliy pediatriya masalalari-2018-T.13, N2-c/44-48.
- 25.** Zhernosek, V.F. Bolalardagi allergik kasalliklarni tashxislash va davolash: ma'lumotnoma. / V. F. Zhernosek, T. P. Dyubkova. Minsk: RIVSH, 2018. 120 b.
- 26.** Zaplatnikov A.L., Girina A.A., Lepisova I.V. va boshqalar: o'tkir va takroriy respirator infeksiyalarning o'ziga xos bo'lmagan immunoprofilaktikasi va bolalarda klinik foydalanishning yangi jihatlari. //RMJ. Tibbiy sharh.2019:3:51-56.
- 27.** Bolalarda bronxopulmoner kasalliklarning klinik shakllari tasnifi. M. : Rossiya nafas olish jamiyati. 2019; 18s.
- 28.** Bolalardagi allergik kasalliklarni tashxislash va davolash uchun klinik protokollar: tasdiqlangan. Belarus Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi 08.08.2018 yil. 39 b.
- 29.** Sloveniyalik bolalarda pechak barglari ekstrakti (Prospan) bilan sirop yordamida o'tkir respiratorli infeksiyalarni davolash //Sloveniya-2018/ABBedenetal./O'tkir nafas yo'llari kasalligi. 2-14 yosh. 193 bemor / istiqbolli, marketingdan keyingi tadqiqot.
- 30.** Lukina O.F. Tashqi nafas olish funksiyasini o'rganish xususiyatlaribolalar va o'smirlar / Amaliy pulmonologiya. -2017.-4:39-44.
- 31.** Mizernitskiy Yu., Tsyplenkova S.E.. Bolalar pulmonologiyasida zamonaviy funksional tadqiqot usullari (shifokorlar uchun ma'ruza). M.: MOO NTO im. akad. S. I. Vavilova, 2019. 28 b.
- 32.** Rossiyada bolalarni vitaminlar va minerallar bilan ta'minlashni optimallashtirish bo'yicha milliy dastur, 2017.151 p.
- 33.** Bolalar farmakologiyasi. 2018. T. 12, № 4. 441-446-betlar.
- 34.** Bronxial astma bilan og'rikan bolalarda o'pka faoliyatiga pechak barglarining quruq ekstraktini o'z ichiga olgan preparatlar bilan qo'shimcha davolashning bardoshlilik va samaradorligi // Germaniya-2019. /S.Zeylaetal./Bronxial astma.6-11 yosh.
- 35.** Kundalik pediatriya amaliyotida pechak: maktab o'quvchilarida o'tkir bronxitni davolash uchun EA 575 dan foydalanish//Germaniya-2016./O'tkir bronxit. 6-12 yosh. 1088 bemor / Interventsiyasiz tadqiqot.
- 36.** Bolalar pulmonologiyasi: muammolar va echimlar 16-son: Moskva, 2019 yil.
- 37.** Kattalardagi o'tkir yo'talni davolashda platsebo bilan solishtirganda quruq pechak barglari ekstrakti (EA 575®) o'z ichiga olgan suyuqlikning samaradorligi va xavfsizligini baholash uchun tasodifiy, boshqariladigan, ikki tomonlama ko'r, ko'p markazli tadqiqot) // Germaniya-2016./ A/ Schaeferetal. /O'tkir yo'tal.18-75 yosh. 181 bemor / Ko'p markazli, randomizatsiyalangan, platsebo-nazorat qilingan, ikki marta ko'r-ko'rona tadqiqot.
- 38.** Rossiyadagi yosh bolalarda D vitamini etishmovchiligini o'rganish uchun ko'p markazli tadqiqot (fontanel) natijalari. Pediatriya. 2019; 94 (1) 62-67.
- 39.** Rossiya pediatriklari uyushmasi. Ona va bola salomatligi xalqaro jamg'armasi. Ilmiy-amaliy dastur "Bolalarda o'tkir respirator virusli kasalliklar. Davolash va oldini olish: M., 2022.
- 40.** Tatochenko V.K. Bolalarda nafas olish kasalliklari / Amaliy qo'llanma - Pediatr, 2012. Bolalarda bronxopulmoner kasalliklarning klinik shakllarining tasnifi. M. : Rossiya nafas olish jamiyati. 2019. 18 b.
- 41.** Furman E.G., Yakovleva E.V., Malinin CB, Furman G., Sokolovskiy V. Bolalardagi nafas olish tovushlarini kompyuter tahlili. Tibbiyotda zamonaviy texnologiyalar. 1-son. 6-jild, 2019-yil. 83-88-betlar.

- 42.** Fyzylov V.X., Sitnikov I.G., Malyshev N.A. va boshqalar gripp va ARVI bilan og'rigan bemorlarda antiviral terapiyaning bakterial asoratlar va tizimli foydalanish uchun antibakterial preparatlarni buyurishga ta'siri. Ter. arxiv -2021:61(11-12), 39-bet
- 43.** Shabalov, N.P. Bolalik kasalliklari: darslik. universitetlar uchun: 2 jildda / N. P. Shabalov. 7-nashr. Sankt-Peterburg: Pyotr, 2022. T. 2. 872 b.
- 44.** Shabalov N.P. Neontologiya. 6-nashr, 2016 yil. P.623
- 45.** Shavazi N.M., Lim M.V. Yosh bolalarda bronxo-obstruktiv sindrom diagnostikasini takomillashtirish // Uslubiy tavsiyalar - Toshkent. -2017 yil. - 28 s.

1-ilova.

Bolalarda nafas olish yo'llari kasalliklarining asosiy klinik sindromlarining etiologiyasi

Patogen	Asosiy sindromlar	Epidemiologiya
Gripp	traxeit, nazofaringit, isitma bilan krup, bronxit, pnevmoniya, Rey sindromi (B gripp bilan)	epidemiya qishda (yanvar-mart) bo`ladi
Paragripp	rinofaringit, laringit, traxeobronxit, bronxiolit, pnevmoniya	endemik, 2 yilda bir marta epidemiya (3 serotip)
RS - virusi	Isitma bilan rinofaringit, katta yoshdagi bolalarda - afebril bronxiolit, pnevmoniya; kattaroq bolalarda - astmaning xuruji	xar yillik epidemiya, ko'pincha bahorda, kasallanish noyabrdan aprelgacha ko'payadi
Rinoviruslar	nazofaringit, krup isitma bilan yoki isitmasiz, chaqaloqlarda bronxiolit	kuz va bahorda ko'payadi
Koronaviruslar	nazofaringit - ko'pincha 1 yoshdan oshgan bolalarda, bronxit, pnevmoniya (SARS, atipik pnevmoniya)	epidemiya qishda va erta bahorda
Metapnevovirus	rinit, bronxiolit, krup	epidemiya qish va bahorda, ko'pincha mikst- infeksiya ko`rinishida
ECNO viruslari	chaqaloqlarda nazofaringit, ECHNO eksantemalari, meningit	endemik, barcha fasllarda kuzatiladi
Koksacki viruslari	faringit, gerpetik angina, gemorragik kon'yunktivit, ekzantema, qo'l-oyoq-og'iz sindromi, markaziy asab tizimining shikastlanishi, miokardit, gepatit, limfadenit, epidemik miyalgiya	yoz va erta bahorda endemic ko'payadi
Adenoviruslar	rinofaringit, faringo-kon'yunktival isitma, isitma bilan kechadigan faringit, katta yoshdagi bolalarda afebril, bronxit, bronxiolit, pnevmoniya, obliterlovchi bronxiolit, gastroenterit	1,2,5,6 serotiplar - endemik, barcha fasllarda; 3,4,7,14 serotiplar - epidemiya, har 4-5 yilda ko'tariladi
Bokavirus	rinofaringit, isitma (38,5 S dan yuqori, ba'zida febril konvulsiyalar), bronxiolit, obstruktiv bronxit, pnevmoniya, gastroenterit	endemik, qishda kasallanish kuchayadi
Mikoplazma	nazofaringit, rinit, blyashka bo'lmagan tonzillit, bronxiolit, pnevmoniya	endemik, barcha fasllar

Ilova 2. 5 yoshgacha bo'lgan bolalarda taxipnoening yosh mezonlari

Yosh	Oddiy qiymatlar (daqiqada NS)	Taxipnoe (NS minutaga)
2 oygacha	30-50	≥ 60
2-12 oy	25-40	≥ 50
1-5 yosh	20-30	≥ 40
> 5 yoshdan	15-25	≥ 30

Ilova 3. Bronxo-obstruktiv sindromning og'irligini baholash shkalasi

Ball ar	Nafas olish soni	Xushtaksim on xirillashlar	Emfizemaning og'irlik darajasi	Tsianoz	Yordamchisi mushaklarni ishtirok etishi
0	yosh normasiga mos keladi	Yo'q	Yo'q	Yo'q	Yo'q
1	1-2 oy <50 2-12 oy <40 1-5 yosh <30 6-8 yosh <25	terminal, nafas chiqarishda (auskultatsiyada)	ko'krak qafasi kattalashmagan, lokal qutisimon perkutor tovush	yig'laganda perioral tsianoz	o'mrov usti va osti chuqurchalari
2	1-2 oy 50-60 2-12 oy. 40-50 1-5 yosh 30-40 6-8 yosh 25-30	nafas chiqarishda va nafas olishda	ko'krak qafasi vizual ravishda o'rtacha shishgan, o'pkaning yuzasida perkussiyada quti tovushi	tinch xolatda perioral tsianoz	o'mrov usti va osti chuqurchalari qovurg'alar aro bo'shliqlar
3	1-2 oy <60 2-12 oy <60 1-5 yosh <40 6-8 yosh <30	masofadan eshitiladi	ko'krak qafasi keskin shishgan, o'pkaning yuzasida perkussiyada aniq quti tovushi	tinch xolatda xamma joylarda	o'mrov usti va osti chuqurchalari qovurg'alar aro bo'shliqlar, qovurg'alar osti (qorin mushaklari)

Eslatma: BOS yo'q - 0-1 ball; 1-darajali BOS (yengil) - 2-4 ball; II darajali BOS (o'rtacha) - 5-8 ball; III darajali BOS (og'ir): 9-12 ball

Ilova 4. BOS da nafas yetishmovchiligini og'irlik darajasini baholash

Belgilar	Ballarda hisoblash		
	0	1	2
Tsianoz	Nafas olayotganda yo'q	Nafas olayotganda bor	FiO ₂ > 0,4 da bor
Nafas olishda auskultativ xirillashlar	Normal	Sust	Yo'q
Ekspirator stridor	"Tovushsiz" xansirash	O'rtacha	Kuchli
Yordamchi mushaklarning ishtiroki	Yo'q	o'mrov usti va osti chuqurchalari	Nafas olish paradoksi
Bemorni ahvoli	Normal	Depressiv hayajonda	yoki Koma

5-ilova. Qon gazlari qiymatlarini normal ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Norma chegaralari	Birliklar
pH	7,35 – 7,4 – 7,45	
PaCO ₂	4,8 - 5,3 - 5,9 36 - 40 - 44	kPa mm simob ustunida
PaO ₂	11,9 - 13,2	kPa

	90 - 100	mm simob ustunida
AB (HCO ₃ -aktual bikarbonat)	22 - 24 - 26	mmol/l
SB (standart bikarbonat)	22 - 24 - 26	mmol/l
EE (bufer bazasi konsentratsiyasi)	40-60	mmol/l
BE (ishqorlar ortiqcha yoki kamchilik)	±1,2 - 2,5	mmol/l

6-ilova. Asosiy spirografik ko'rsatkichlarning normal qiymatlari chegaralari (hisoblangan to'g'ri qiymatga nisbatan %da)

Ko'rsatkichlar	Norma	Shartli norma	Buzilishlar		
			O'rtacha	Muhim	O'tkir
O'pkaning hayotiy sig'imi	>90	85-89	70-84	50-69	<50
FEV1	>85	75-84	55-74	35-54	<35
FEV1/FVC	>70	65-69	55-64	40-54	<40
OOL	90-125	126-140 85-89	141-175 70-84	176-225 50-69	>225 <50
OEL	90-110	110-115 85-89	116-125 75-84	126-140 60-74	>140 <60
OOL/OEL	<105	105-108	109-115	116-125	>125

7-ilova. Bronxo-obstruktiv sindromida spirografik parametrlarning tipik o'zgarishlari

Ko'rsatkich	Bronxoobstruktiv sindrom
O'pkaning umumiy sig'imi	N, ↑
hayotiy qobiliyat	N, ↓
Nafas olishning zahiraviy hajmi	N
Ekspiratuar zahira hajmi	↓
Majburiy nafas chiqarish hajmi 1 s (FEV1)	↓
FEV1/VC (Tiffno indeksi)	↓

Eslatma: N - normal ko'rsatkich, ↑ - ko'tarilgan ko'rsatkich, ↓ - pasaygan ko'rsatkich.

8-ilova. BOS bilan kechuvchi QB bilan og'rigan bolalarda diagnostikasi bo'yicha asosiy xarakterlar

Harakat bosqichlari	Harakat vositalari (orientir belgilar)	O'z-o'zini nazorat qilish mezonlari (diagnostik belgilar)
GOSPITALIZATSIYAGACHA OLDINGI BOSQICH		
Bemorning umumiy holatini baholash	Vizual (tekshirish) Bemorning umumiy holatini baholash; - uning xulq-atvori va xolati;	Ko'pincha bolalarda, hatto sezilarli obstruksiya bo'lsa ham, umumiy holati kam o'zgaradi, holatining og'irligi odatda yengil intoksikatsiya belgilari fonida nafas olish buzilishi bilan bog'liqdir; Ko'pincha bolalarda deyarli normal jismoniy faollik saqlanadi, ishtahasi pasaymaydi, bola

		bezovta bo`lishi mumkin, onasini qo'yib yubormaydi, uning qo`lida o`ziga eng qulay xolatni izlaydi.
Bemorning shikoyatlari va anamnezini o'rganish	Bolaning yoshini, bemorning shikoyatlarini, kasallikning sababini aniqlang, genealogik anamnezni baholang;	U har qanday yoshdagi bolalarda, ko'pincha hayotning dastlabki 3 yilida rivojlanishi mumkin. BOS odatda O`RVI ning 2-3 kunida, asta-sekin paydo bo'ladi. Shikoyatlar quruq yo'tal, subfebril isitma (ko'pincha normal bo`lishi mumkin), tez-tez nafas olish va xirillashlar, uzoqdan eshitiladi. Atopiya belgilari yo'q.
Bemorni ko`rikdan o`tkazish	Terining holatini, kataral belgilarini mavjudligini baholang, nafas olish tezligini hisoblang, nafas olish aktida yordamchi mushaklarning ishtirokini aniqlang, yurak urish tezligini hisoblang, o'pka va yurak auskultatsiyasini o'tkazing;	Teri fiziologik rangga ega, og'ir nafas olish buzilishlarda perioral tsianoz rivojlanadi, febril isitmada teri issiq bo`ladi. Yuqori nafas yo'llari tomonidan kuchli kataral alomatlar aniqlanadi, quruq yo'tal, qiyin ajraladigan bo'lgan bo`lishi mumkin. Auskultatsiyada daqiqada 50 tagacha nafas olishi, dag'al nafas, uzaygan nafas chiqarish, ko'p quruq, xushtaksimon xirillashlar eshitiladi. Taxikardiya bo`lishi mumkin.
STATSIONAR BOSQICH		
Statsionar bosqichning muolajalari	Laborator usullar. UQT ni o'tkazing; Instrumental tekshirish usullari. Ko'krak qafasi rentgenogrammasini o'tkazing.	Leykotsitlar soni normal yoki kamaygan, limfotsitoz, ko'pincha eozinofiliya, normal yoki biroz tezlashgan EChT (20 mm / soatgacha). Rentgenogramma barcha erta yosh bolalar uchun o'tkazilish kerak, chunki pnevmoniya ko'pincha obstruktiv sindrom ostida o'tishi mumkin. Obstruktiv bronxit o'pkaning shishishi belgilari bilan tavsiflanadi - o'pka maydonlarining rangini ocharishi, bronxovaskulyar rasmning kuchayishi.
Klinik tashxisni shakllantirish	Klinik fikrlash. Tashxisda asosiy kasallik va nafas olish yetishmovchilik darajasini ko'rsating	XKK-10 ga muvofiq bolsin.

9-ilova. Isitmani tushurish uchun antipiretiklarni tayinlash mezonlari

Bolalar guruhlari	Isitmaning qulay turi, "pushti isitma"	Isitmaning noqulay turi, "oq" isitma
2 oydan oshgan sog'lom bolalar.	39,0-39,5 °C dan yuqori	38,0 °C dan yuqori
Xavf guruhidagi bolalar*	38,0-38,5 °C dan yuqori	37,5 °C dan yuqori

* Asoratlarning rivojlanishi bo'yicha xavf guruhiga quyidagilar kiradi: 2 oygacha bo'lgan bolalar 38 °C dan yuqori harorati bo'lganda, anamnezda febril tutqanoqlar, qon aylanish tizimining surunkali patologiyasi, irsiy metabolik kasalliklar.